

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2024

Tereza Dubcová

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Aktivní stárnutí v České a Slovenské republice
Diplomová práce

2024

Tereza Dubcová

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Tereza Dubcová**
Osobní číslo: **H22253**
Studijní program: **N0111P190001 Resocializační pedagogika**
Téma práce: **Aktivní stárnutí v České a Slovenské republice**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Práce se zabývá aktivním stárnutím se zaměřením na situaci ve Slovenské republice a její proseniorskou politiku. Text bude obsahovat úvod do problematiky stáří a aktivního stárnutí. Součástí práce bude analýza a shrnutí důležitých dokumentů, orgánů a institucí týkajících se slovenské proseniorské politiky, mezi které patří především Národný program aktívneho starnutia, Výbor pre seniorov a Jednota dôchodcov na Slovensku (JDS). Výsledky analýzy budou použity ke komparaci proseniorských politik Slovenské republiky a České republiky. Nakonec bude provedeno vyhodnocení a tvorba závěrů.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/Strategick%C3%BD+r%C3%A1mec+p%C5%99%C3%ADpravy+na+st%C5%99%C3%ADpravy-na-st%C3%A1rnut%C3%AD-spole%C4%8Dnosti-2019-2025.pdf/ebeffaa4-b010-6a72-e3b2-81e0fd5fcbd6>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019-2025* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://amsp.cz/wp-content/uploads/2019/08/Strategie-p%C5%99%C3%ADpravy-na-st%C3%A1rnut%C3%AD-spole%C4%8Dnosti-2019-2025-ma_ALBSBADJYUA2.pdf
- Slovenská republika. *Národný program aktívneho starnutia na roky 2021-2030*. 2021. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné také z: <https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-prava-seniorov-prisposobovanie-verejnych-politik-procesu-starnutia-populacie/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2014-2020/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2021-2030.pdf>
- TOMEŠ, Igor a Kateřina ŠÁMALOVÁ. *Sociální souvislosti aktivního stáří*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3612-2.
- World Health Organization. *Active Ageing: A Policy Framework* [online]. Madrid, 2002 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2014/06/WHO-Active-Ageing-Framework.pdf?msckid=f89577f2aff11ecad8aed1d6929eacd>

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Mgr. Ilona Ďatko, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **23. dubna 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **22. dubna 2024**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 23. dubna 2023

Prohlašuji:

Práci s názvem Aktivní stárnutí v České a Slovenské republice jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 16. 5. 2024

Tereza Dubcová v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Tímto chci poděkovat PhDr. Mgr. Iloně Ďatko, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za její rady, pomoc a podporu při vedení mé práce. Každý náš kontakt mě vždy dokázal pozitivně namotivovat k další práci, i když jsem už začala ztrácet důvěru v sebe, v mé schopnosti a v kvalitu mé práce. Toto bylo hlavním důvodem, proč jsem si ji po naší spolupráci na bakalářské práci vybrala znovu jako vedoucí závěrečné práce.

Dále chci poděkovat sama sobě, že jsem zatnula zuby a překonala veškerou únavu a slabší chvíle a dokončila tuto práci. Jsem na sebe hrdá.

Poděkování patří i mému štěněti, Anubovi, který mě i přes časté rušení a rozptylování pomohl tím, že mě donutil si chvíli odpočinout od práce a pročistit si hlavu, což nakonec zvyšovalo mou produktivitu.

ANOTACE

Tato diplomová práce je zaměřená na problematiku aktivního stárnutí a stárnutí populace ve Slovenské a České republice a nastínění mezinárodní kontextu, ze kterého obě země vychází. Cílem práce je sumarizovat informace o aktivním stárnutí a stárnutí populace ve Slovenské republice, v České republice a v mezinárodních dokumentech, ze kterých jednotlivé země vycházejí a porovnat politiky stárnutí ve Slovenské i České republice. Text obsahuje informace o mezinárodních dokumentech, národních dokumentech, o radách vlády pro seniorskou tematiku, o seniorských organizacích, o celoživotním učení a o proseniorských projektech.

KLÍČOVÁ SLOVA

aktivní stárnutí, starší osoby, starší lidé, senioři, stárnutí populace

TITLE

Active Ageing in the Czech and Slovak Republics

ANNOTATION

The dissertation focuses on the issue of active ageing and population ageing in the Slovak and the Czech Republics, and on the outline of international context from which both countries proceed. The aim of the work is to summarize information about active ageing and population ageing in the Slovak Republic, the Czech Republic, and in international documents from which the countries come out, and to compare ageing policies in both countries. The text comprises information about international documents, national documents, government councils for senior issues, senior organizations, lifelong learning, and projects for older adults.

KEYWORDS

active ageing, older persons, older people, seniors, population ageing

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	9
ÚVOD.....	10
1. Aktivní stárnutí v mezinárodních dokumentech.....	12
1.1. Active Ageing: A Policy Framework	12
1.2. Political Declaration and Madrid International Plan of Action on Ageing	14
1.3. Active Ageing Index: Analytical Report	14
1.4. Guidelines for Mainstreaming Ageing	15
1.5. Decade of Healthy Ageing: Plan of Action 2021–2030	16
1.6. Green Paper on Ageing Fostering Solidarity and Responsibility.....	18
1.7. United Nations Principles for Older Persons.....	21
1.8. Další dokumenty.....	22
2. Aktivní stárnutí v České republice.....	24
2.1. Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025	24
2.2. Akční plán k naplnění strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti na období 2023–2025	34
2.3. Rada vlády pro seniory a stárnutí populace	36
2.4. Asociace univerzit třetího věku ČR.....	37
2.5. Senioři České republiky, z.s.	38
2.6. SeniorPas a Karta seniora	39
2.6.1. SeniorPas	39
2.6.2. Karta Seniora	40
2.7. Projekty.....	40
2.8. Další.....	41
3. Aktivní stárnutí ve Slovenské republice	45
3.1. Národní program aktivního stárnutí na roky 2021–2030.....	45
3.2. Rada vlády Slovenské republiky pro práva seniorů a přizpůsobování veřejných politik procesu stárnutí populace	50

3.3.	Rada vlády Slovenskej republiky pro rodinu a demografický vývoj.....	53
3.4.	Asociace univerzit třetího věku na Slovensku.....	54
3.5.	Jednota důchodců na Slovensku.....	55
3.6.	Karta seniora.....	56
3.7.	Projekty.....	56
4.	Srovnání aktivního stárnutí v České a Slovenské republice.....	58
	Závěr.....	62
	POUŽITÉ ZDROJE.....	64

SEZNAM ZKRATEK

AIUTA – Association Internationale des Universités du Troisième Âge / Mezinárodní asociace univerzit třetího věku

AS – aktivní stárnutí

ČR – Česká republika

EAN – elder abuse and neglect / zneužívání a zanedbávání seniorů

EFOS – European Federation of Older Students / Evropská federace starších studentů

EU – Evropská unie

HDP – hrubý domácí produkt

JDS – Jednota důchodcov na Slovensku / Jednota důchodců na Slovensku

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MPSVR SR – Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky / Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

OECD – Organization for European Cooperation and Development / Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSN – Organizace spojených národů

SČR – Senioři České republiky

SR – Slovenská republika

U3V – univerzita třetího věku

UK – Univerzita Karlova

VŠ – vysoká škola

WHO – World Health Organization / Mezinárodní zdravotnická organizace

ÚVOD

Téma aktivního stárnutí a stárnutí populace se stalo mou srdeční záležitostí poté, co jsem ho objevila před třemi lety při hledání tématu pro mou bakalářskou práci. Svou aktuálností, celosvětovým rozsahem a potřebou spolupráce mnoha aktérů potvrzuje i svou nesmírnou důležitost. Jeho význam zasahuje rovinu celospolečenskou i individuální, a proto jsem se rozhodla s ním pokračovat dál v mé diplomové práci. Po zpracování tématu na městské úrovni s nástinem národní a mezinárodní situace v bakalářské práci jsem se rozhodla postoupit na vyšší úroveň a více rozpracovat národní a mezinárodní úroveň.

Tato diplomová práce si klade za cíl sumarizovat informace o aktivním stárnutí a stárnutí populace ve Slovenské republice, v České republice a v mezinárodních dokumentech, ze kterých jednotlivé země vycházejí a porovnat politiky stárnutí ve Slovenské i České republice. Předmětem práce je seniorská část populace, která se postupně zvětšuje a s velkou pravděpodobností se ještě zvětšovat bude. Výzkumným plánem je zveřejnění syntetické zprávy o problematice aktivního stárnutí a stárnutí populace a o její důležitosti pro společnosti i jednotlivce. Text je postaven na podrobném heuristickém výzkumu a na objektivním hodnocení zdrojů. Při tvorbě byla využita metoda sumarizace, analýza obsahu dokumentu a komparace.

Na základě výše uvedeného byl text rozdělen do čtyř hlavních kapitol, které jsou podrobněji rozvedeny v jednotlivých podkapitolách. Z důvodu lepší přehlednosti a návaznosti je první kapitola věnovaná zastřešujícím mezinárodním dokumentům, ze kterých Slovenská i Česká republika vycházejí. Druhá kapitola se zaměřuje na situaci v České republice a teprve třetí kapitola se věnuje Slovenské republice. Čtvrtá kapitola obsahuje komparaci politik stárnutí těchto zemí. Toto pořadí jsem zvolila proto, aby měl čtenář informace o Slovenské republice čerstvě v paměti a komparace s Českou republikou byla snazší. Nejvíce zdrojů poskytly internetové stránky Mezinárodní zdravotnické organizace, Organizace spojených národů, Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky.

Tato práce by měla pomoci více zviditelnit téma aktivního stárnutí a stárnutí populace a ukázat, že vývojová etapa stáří nemusí být něco negativního, že by o sebe měl každý z nás pečovat už od začátku, abychom si mohli užít kvalitní, zdravé a aktivní stáří. Chci touto prací také ukázat, že starší lidé mají svou hodnotu a v mnoha ohledech jsou společnosti prospěšní, a proto bychom na ně neměli zanevřít. Dožití se stáří je stále darem a dožití se stáří ve zdraví je

poklad, kterého by chtěl dosáhnout snad každý. Proto je nastolení vhodných podmínek a prostředí důležitým úkolem naší společnosti a jejich využití už je na každém z nás.

1. Aktivní stárnutí v mezinárodních dokumentech

V této kapitole jsou uvedeny vybrané mezinárodní dokumenty, které se týkají aktivního stárnutí a stárnutí populace a ze kterých vychází národní dokumenty členských zemí, tedy i České republiky a Slovenské republiky. Tyto mezinárodní dokumenty byly vytvořeny v rámci Evropské unie (dále jen „EU“), Organizace spojených národů (dále jen „OSN“) a Mezinárodní zdravotnické organizace (dále jen „WHO“). Bylo vybráno sedm dokumentů, které byly uváděny v národních dokumentech České a Slovenské republiky a které jsem považovala za nejzákladnější a nejdůležitější. Ty jsou níže detailně popsány. K těmto dokumentům jsou v kapitole 1.8. doplněny další tři, které jsem chtěla zmínit a jsou popsány pouze stručně.

1.1. Active Ageing: A Policy Framework

Politický rámec aktivního stárnutí vytvořilo WHO v roce 2002 v Madridu za účelem podnítit diskusi a formulaci akčních plánů, které budou podporovat zdravé a aktivní stárnutí¹. V textu používá označení starší lidé, které definuje jako osoby starší 60 let věku². Dokument je rozdělen do pěti ucelených částí. První se věnuje popisu rapidního celosvětového růstu populace osob starších 60 let věku, a to zejména v rozvojových zemích³. Druhá část zkoumá koncept aktivního stárnutí jako politického cíle a jako formulaci programů a zdůvodňuje to⁴. Třetí část shrnuje důkazy o faktorech určujících, zda si jedinci i populace budou užívat pozitivní kvalitu života v průběhu stárnutí⁵. Jedná se o několik skupin determinantů, kterými jsou kultura a pohlaví, determinanty související se zdravotní a sociální péčí, chování, determinanty související s osobními faktory, s fyzikálním prostředím, se sociálním prostředím a determinanty ekonomické⁶. Ve čtvrté části je diskuse o sedmi klíčových výzvách, které jsou spojené se stárnutím populace pro vlády, nevládní, a akademický a soukromý sektor⁷. Těmito faktory jsou dvojitě břemeno nemoci, zvýšené riziko invalidity, poskytování péče stárnoucími populacím, feminizace stárnutí, etika a nespravedlnost, ekonomika stárnoucí populace a vytváření nového paradigmatu⁸. Poslední část poskytuje politický rámec pro aktivní stárnutí a konkrétní podněty pro klíčové politické návrhy, poskytující základ pro rozvoj konkrétnějších akčních kroků na

¹ World Health Organization. *Active Ageing: A Policy Framework*. Online. Madrid, 2002, s. 2. [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

² Tamtéž, s. 4

³ Tamtéž, s. 5

⁴ Tamtéž

⁵ Tamtéž

⁶ Tamtéž, s.3

⁷ Tamtéž, s. 5

⁸ Tamtéž, s. 3

regionální, národní a místní úrovni⁹. Těmito klíčovými návrhy politik jsou zdraví, participace a zabezpečení¹⁰.

Tento politický rámec definuje aktivní stárnutí „jako proces optimalizace zdravotních možností, možností k zapojení se (do společnosti) a bezpečí za účelem zvýšení kvality života lidí v průběhu stárnutí“¹¹. Umožňuje lidem si uvědomit svůj vlastní potenciál a prožívat pohodu fyzickou, sociální i duševní po celý život¹². Uvědomit si, že mají možnost se zapojit do společnosti dle svých potřeb, přání a schopností a že jim bude zajištěna potřebná ochrana, bezpečnost a péče, když budou pomoc potřebovat¹³.

Slovo „aktivní“ znamená, že starší lidé mají mít možnost pokračovat v participaci na sociálních, ekonomických, kulturních, duchovních a občanských záležitostech. Význam tohoto slova by se neměl zužovat pouze na fyzickou aktivitu nebo schopnou pracovní sílu. Aktivními mohou být i starší lidé odcházející do důchodu, nemocní, nebo ti se zdravotním postižením tím, že budou přispívat svým rodinám, vrstevníkům, komunitám a národům.¹⁴

Aktivní stárnutí se snaží o prodloužení zdravé střední délky života a o kvalitní život všech lidí v průběhu stárnutí. Klíčovým cílem je zachovat autonomii a nezávislost stárnoucích jedinců, což je důležité nejen pro jednotlivce, ale i pro tvůrce politik. Stárnutí probíhá v kontextu ostatních osob, kterými jsou přátelé, spolupracovníci, sousedi, rodina, a proto je důležitá mezigenerační solidarita, která je součástí aktivního stárnutí stejně jako vzájemná závislost. Kvalita života starších lidí se odráží od rizik a příležitostí v průběhu života a na poskytování vzájemné pomoci a podpory mezi generacemi.¹⁵

Přístup aktivního stárnutí vychází z uznání lidských práv starších osob a na zásadách nezávislosti, participaci, důstojnosti, péče a sebenaplnění stanovených OSN. Učinil přesun strategického plánování z přístupu, který byl založený na potřebách (předpoklad pasivity starších osob), na přístup, který je založený na právech (uznání práva starších osob na rovné příležitosti a léčbu během stárnutí).¹⁶

⁹ World Health Organization. *Active Ageing: A Policy Framework*. Online. Madrid, 2002, s. 5. [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

¹⁰ Tamtéž, s. 3

¹¹ ŠIMŮNKOVÁ, Tereza. *Aktivní stáří v Hradci Králové*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2022.

¹² World Health Organization. *Active Ageing: A Policy Framework*. Online. Madrid, 2002, s. 12. [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

¹³ Tamtéž

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ Tamtéž

¹⁶ Tamtéž, s. 13

1.2. Political Declaration and Madrid International Plan of Action on Ageing

Politická deklaráce a Madridský mezinárodní akční plán pro stárnutí byl impulzem pro tvorbu společnosti, která by byla přátelská všem věkovým kategoriím. Bylo tak učiněno z důvodu dramatické demografické transformace, která měla a stále má vliv na celý svět. Jednalo se o novou agendu pro zvládání problematiky stárnutí ve 21. století. Zaměřila se na tři prioritní oblasti: starší osoby a rozvoj, zlepšení zdraví a pohody ve stáří a zajištění příznivého a podpůrného prostředí.¹⁷

1.3. Active Ageing Index: Analytical Report

Analytická zpráva Indexu aktivního stárnutí (dále jen „Index“) ukazuje příklady toho, jak může být Index použit jako praktický nástroj tvůrců politik, výzkumníků a dalších zainteresovaných stran k identifikaci oblastí, kde si mohou odpovídající politiky uvědomit aktivní potenciál starších lidí. Starší lidé mají potenciál přispívat společnosti v placené nebo dobrovolné práci, neformální péči, politické účasti, nebo udržováním zdraví, informovaností a nezávislým životním stylem i v pokročilém věku. Index bere ohled i na faktory prostředí, které starším lidem umožňují být více aktivní. Zahrnuje dvacet dva indikátorů, které jsou seskupené do čtyř domén. Jsou jimi zaměstnanost, participace ve společnosti, nezávislé, zdravé a bezpečné žití a kapacita a prostředí umožňující aktivní stárnutí.¹⁸

Analytická zpráva obsahuje analýzu posledních výsledků z roku 2018, kde ukazuje skóre v doménách jednotlivých 28 členských států EU. Ukazuje také vývoj skóre v těchto členských státech, nepoměry mezi Indexem a dalšími ukazateli jako je HDP (hrubý domácí produkt) a jak může být Index prakticky využit k podpoře tvorby politik na různých úrovních.¹⁹

Na základě skóre v Indexu a vzájemné podobnosti situace byly členské státy rozděleny do 4 shluků: zelený, červený, modrý a žlutý (od nejnižšího skóre k nejvyššímu). Do zelené skupiny bylo zařazeno Bulharsko, Chorvatsko, Řecko, Maďarsko, Itálie, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko a Španělsko. Do červené skupiny bylo zařazeno Rakousko, Belgie, Kypr, Francie, Lucembursko a Malta. Do modré skupiny byla zařazena Česká republika, Estonsko, Irsko,

¹⁷ United Nations. *Political Declaration and Madrid International Plan on Action on Ageing*. Online. New York, 2002, s. 2. [cit. 2024-06-04]. Dostupné z: <https://www.un.org/esa/socdev/documents/ageing/MIPAA/political-declaration-en.pdf>.

¹⁸ United Nations. *2018 Active Ageing Index: Analytical Report*. Online. Geneva, 2019, s. x. [cit. 2024-06-04]. Dostupné z: https://unece.org/DAM/pau/age/Active_Ageing_Index/ECE-WG-33.pdf.

¹⁹ Tamtéž, s. x–xi

Německo, Lotyšsko, Litva a Portugalsko. Do žluté skupiny bylo zařazeno Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko a Spojené království.²⁰

Slovensko bylo zařazeno do zelené skupiny, která je charakteristická tím, že čelí silným výzvám v oblasti sociální participace, má nižší výkony z hlediska míry zaměstnanosti a vyšší výkony (stále ale podprůměrné) ve zbývajících doménách – nezávislé, zdravé a bezpečné žití a kapacity a vhodné prostředí. Česká republika byla zařazena do modré skupiny, která je charakteristická tím, že má podprůměrné výkony ve všech doménách kromě zaměstnanosti a má problém se sociální participací.²¹

1.4.Guidelines for Mainstreaming Ageing

Pokyny pro začleňování problematiky stárnutí byly vydány v roce 2021. Jedná se o politickou strategii, která je zaměřená na začleňování problematiky stárnutí do všech příslušných oblastí politik na všech úrovních, což pomáhá přizpůsobit se stárnutí populace a zajistit začlenění potřeb všech věkových skupin, včetně starších osob, do procesu tvorby politik.²²

Dokument popisuje pět fází pro tvorbu strategického rámce. První fáze nastiňuje řadu přípravných činností, včetně zdůvodnění významu začleňování stárnutí, zajištění politického závazku, provedení mapování a analýzy zúčastněných stran a vytvoření týmu pro vypracování strategického rámce. Druhá fáze navrhuje provést situační analýzu a komplexně zhodnotit politický kontext, stávající data a mechanismy začleňování s cílem identifikovat nedostatky. Ve třetí fázi by mělo dojít k určení strategických směrů rámce a formulaci vize, cílů, záměrů a očekávaných výsledků. Ve čtvrté části se definují konkrétní činnosti s důrazem na koordinační mechanismy a výběr partnerů realizace. V poslední páté fázi by mělo dojít k monitoringu, vyhodnocování a průběžného zlepšování úsilí.²³

Tyto pokyny vypracovala stálá pracovní skupina OSN pro stárnutí, aby podpořila členské státy při provádění Madridského mezinárodního akčního plánu pro stárnutí. Každá členská země je jedinečná, protože má své vlastní specifické národní kontexty, vládní struktury, úroveň decentralizace, tradice a kulturu, proto se budou lišit v politikách stárnutí populace.²⁴

²⁰ World Health Organization. *Active Ageing: A Policy Framework*. Online. Madrid, 2002, s. 8. [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

²¹ Tamtéž, s. 9

²² *Guidelines for Mainstreaming Ageing*. Online. UNECE. [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: <https://unece.org/population/publications/guidelines-mainstreaming-ageing>.

²³ Tamtéž

²⁴ Tamtéž

Jelikož populace stárne a množství starších osob se bude zvyšovat, společnost se tomu musí přizpůsobit. Začleňování stárnutí je strategie, proces a multidimenzionální snaha o integraci problémů stárnutí do všech politických oblastí a na všech politických úrovních. Tento dokument doporučuje uplatňovat dvojí přístup, který by měl brát ohled na stárnutí jak ze společenského hlediska (stárnutí populace), tak z perspektivy individuálního života (proměna potřeb a schopností jedinců v průběhu stárnutí). Podporuje koherentní a holistický politický přístup ke stárnutí, který zohledňuje gender, je založen na lidských právech a řeší potřeby všech generací, což umožňuje plynulý přechod skrze fáze života jedinců.²⁵

Konečným cílem dokumentu je dosažení společnosti, která je přátelská všem věkovým kategoriím a jejíž vývoj bude přínosem pro všechny bez ohledu na věk. Smyslem pokynů je podpora vlády při budování strategického rámce pro začleňování stárnutí, aby se usnadnilo systematické zohledňování a integrace aspektů individuálního stárnutí a stárnutí populace do širších národních politik.²⁶

1.5. Decade of Healthy Ageing: Plan of Action 2021–2030

Tento dokument popisuje plán pro Dekádu zdravého stárnutí na léta 2021–2030. Jedná se o plán na 10 let koordinované, katalytické a trvalé spolupráce, jehož středem jsou starší lidé. Přivede dohromady vlády, občanskou společnost, mezinárodní agentury, odborníky, akademickou sféru, média a soukromý sektor s cílem zlepšit život starších lidí, jejich rodin a komunit. Tento plán je již druhý v řadě navazující na Global Strategy and Plan of Action on Ageing and Health od WHO, staví na Madrid International Plan of Action on Ageing a je v souladu s Agenda 2030 on Sustainable Development a se Sustainable Development Goals od OSN.²⁷

Důvodem k vytvoření tohoto plánu byla prodlužující se délka dožití, díky čemuž se zvyšuje množství lidí, kteří jsou starší 60 let věku²⁸. Stárnutí populace je výzva, která má vliv na všechny aspekty společnosti, a je potřeba, aby se tomu společnost přizpůsobila. Důležitým cílem, který je s těmito fakty spojen a je zároveň dalším důvodem vytvoření tohoto plánu, je

²⁵ UNECE. *GUIDELINES FOR MAINSTREAMING AGEING*. Online. Geneva, 2021, s. 1. [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: https://unece.org/sites/default/files/2021-03/ECE-WG.1-37_Guidelines_for-Mainstreaming_Ageing_1.pdf.

²⁶ Tamtéž, s. 2

²⁷ WHO. *UN Decade of Healthy Ageing: Plan of Action 2021–2030*. Online. s. 2. [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/decade-of-healthy-ageing/decade-proposal-final-apr2020-en.pdf?sfvrsn=b4b75ebc_28.

²⁸ Tamtéž

přidání života do let²⁹. Jedná se o to, aby lidé byli zdraví i ve vyšším věku a mohli díky tomu dál participovat ve společnosti a být aktivní součástí rodiny a komunity, což společnost posílí³⁰.

Vizi je vybudování světa, ve kterém mohou žít všichni lidé dlouhý a zdravý život³¹. Pozornost je věnována především druhé polovině života lidí³². Uvedeny jsou i principy, kterými se plán řídí. Propojenost a nedělitelnost pro ucelenost rozvojových cílů, ze kterých si zúčastněné strany nemohou vybrat pouze nějaké, ale přijmout je všechny³³. Plán zahrnuje všechny segmenty společnosti, bez ohledu na věk, pohlaví, etnicitu, schopnosti, umístění apod³⁴. Důležitý je princip partnerství zúčastněných stran charakterizované sdílením poznání, odbornosti, technologie a zdrojů³⁵. Princip univerzálnosti – dokument je závazný pro všechny členské země, které si ho uzpůsobí svým národním podmínkám³⁶. Princip neponechávání nikoho pozadu – dokument myslí na všechny a všude³⁷. Další jsou principy rovnosti a mezigenerační solidarity³⁸. Princip závazku – akční plán zahrnuje práci na dobu 10 let a dále³⁹. Poslední princip neublížení znamená ochranu pohody zainteresovaných stran a minimalizaci ublížení ostatním věkovým kategoriím⁴⁰.

Tento akční plán je založen na lidských právech a má přidanou hodnotu, která se skrývá ve snaze změnit pohled na stárnutí populace z výzvy na příležitost, která má pozitivní nádech. Pokud budou starší lidé zdraví a aktivní, budou významným přínosem pro společnost jak z hlediska ekonomického, tak z hlediska sociálního.⁴¹

Plán shrnuje čtyři navzájem propojené oblasti činnosti, do jejichž řešení bude muset být zapojeno mnoho sektorů. První oblast se týká změny toho, jak myslíme, cítíme a jednáme vůči věku a stárnutí. Druhou oblastí je zajištění toho, aby komunity podporovaly schopnosti starších lidí. Třetí oblast se věnuje poskytování integrované, na člověka zaměřené péče a primárních

²⁹ WHO. *UN Decade of Healthy Ageing: Plan of Action 2021–2030*. Online. s. 3. [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/decade-of-healthy-ageing/decade-proposal-final-apr2020-en.pdf?sfvrsn=b4b75ebc_28.

³⁰ Tamtéž

³¹ Tamtéž, s. 7

³² Tamtéž

³³ Tamtéž, s. 6

³⁴ Tamtéž

³⁵ Tamtéž

³⁶ Tamtéž

³⁷ Tamtéž

³⁸ Tamtéž

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ Tamtéž

⁴¹ Tamtéž, s. 7

zdravotních služeb pro starší lidi. Poslední oblast se zaměřuje na zajištění přístupu k dlouhodobé péči pro starší lidi, kteří ji potřebují.⁴²

Tyto změny vyžadují kolaborativní a multisektorovou spolupráci a partnerství mnoha zainteresovaných stran. Práci na čtyřech více uvedených oblastech umožňuje naslouchání různým hlasům a umožňování smysluplného zapojení starších lidí, rodinných příslušníků, pečovatelů, mladých lidí a komunit. Dále pečující vedení a budování kapacit pro přijetí vhodných opatření integrovaných napříč sektory. Spojení různých zainteresovaných stran po celém světě pro sdílení a vzájemné učení se ze zkušeností. A sběr údajů, provádění výzkumů a inovací pro urychlení implementace.⁴³

Důležitý je též monitoring, hodnocení a sdílení pokroku⁴⁴. Sledování a měření progresu totiž pomůže pohánět snahy dál, když se pokrok promítne do dat. Proto, aby se pokrok mohl měřit, jsou stanoveny indikátory⁴⁵. Členské státy budou vyzvány, aby produkovaly a šířily údaje, sdílely zprávy a organizovaly události pro diskusi o pokroku a pro adaptaci plánů⁴⁶.

Aby to všechno fungovalo, implementaci si povede každá členská země sama⁴⁷. Odpovědnost za různé administrativní úrovně pro zavádění politik, finančních opatření a mechanismů odpovědnosti k vytvoření prostředí přátelského věku a budování zdravotního systému a systému péče, které skutečně zlepšují životy starších lidí, jejich rodin, pečovatelů a komunit, nesou vlády⁴⁸. OSN jako celek bude podporovat své členské státy stejně jako OSN⁴⁹.

1.6.Green Paper on Ageing Fostering Solidarity and Responsibility

Zelená kniha o stárnutí byla vytvořena za účelem zahájení široké politické debaty o stárnutí k prodiskutování možností, jak předvídat a reagovat na výzvy a příležitosti, které přináší⁵⁰. Kompetence pro vypořádání se s tímto fenoménem mají v rukou členské státy⁵¹. Zelená kniha zaujímá přístup založený na životním cyklu, který odráží univerzální dopad stárnutí a zaměřuje

⁴² WHO. *UN Decade of Healthy Ageing: Plan of Action 2021–2030*. Online. s. 11. [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/decade-of-healthy-ageing/decade-proposal-final-apr2020-en.pdf?sfvrsn=b4b75ebc_28.

⁴³ Tamtéž, s. 21

⁴⁴ Tamtéž, s. 25

⁴⁵ Tamtéž, s. 26

⁴⁶ Tamtéž, s. 27

⁴⁷ Tamtéž

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ Tamtéž, s. 27–28

⁵⁰ *Publications Office of the European Union: GREEN PAPER ON AGEING Fostering solidarity and responsibility between generations*. Online. In: European Union. s. 2. [cit. 2024-06-08]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d918b520-63a9-11eb-aeb5-01aa75cd71a1/language-en/format-PDF/source-search>.

⁵¹ Tamtéž

se na osobní i širší společenské důsledky stárnutí⁵². Zahrnuje vše od celoživotního učení a zdravého životního stylu až po to, jak financovat přiměřené důchody nebo potřebu zvýšit produktivitu a dostatečně velkou pracovní sílu k udržení zdravotní péče a dlouhodobé péče o starší lidi⁵³.

První část knihy se zabývá pokládáním základů, protože naše zážitky, znalosti, dovednosti a zvyky, které si osvojíme, mají vliv na náš život a na naše stárnutí⁵⁴. Správně nastavené základy našich životů mohou pomoci v prevenci, mohou omezit a oddálit některé výzvy spojené se stárnutím⁵⁵. Kniha nabízí dva koncepty, které mohou umožnit prosperující stárnoucí společnost, a jsou jimi zdravé a aktivní stárnutí a celoživotní učení⁵⁶. oba koncepty fungují nejlépe, když se s nimi začne co nejdříve⁵⁷. Zdravé a aktivní stárnutí je osobní volbou a zodpovědností, ale záleží hodně na okolním prostředí, ve kterém mohou veřejné politiky hrát podporující roli⁵⁸. Podporou pro to bude i EU⁵⁹. Celoživotní učení má řadu pozitivních efektů na naše životy. Získávání a aktualizace dovedností pomáhá lidem zůstat zaměstnanými, uspět při změně zaměstnání a profesně postupovat, udržet je v práci a zvýšit pracovní spokojenost⁶⁰. Může též pomoci oddálit nástup demence a zabraňuje poklesu kognitivních funkcí a je cestou pro starší lidi hrát aktivní roli ve společnosti⁶¹. Důležitým úkolem se zde jeví zvýšení základních digitálních dovedností⁶². V rámci vzdělání hrají roli územní aspekty, protože nízko zalidněné oblasti mají ke vzdělání horší přístup⁶³. V posledních letech nám distanční výuka ukázala možnosti využití digitálních technologií ve vzdělání a tréninku, čehož se dá využít⁶⁴.

Druhá část knihy se zaměřuje na vytěžení maxima z pracovního života. Populace v produktivním věku a porodnost se zmenšují, proto je potřeba přivést více lidí na trh práce, umožnit delší pracovní život a zvýšit produktivitu⁶⁵. Vysoká participace na trhu práce a delší pracovní život mohou problém zmírnit⁶⁶. Jak ale na trh práce přivést více lidí? K tomu je

⁵² Publications Office of the European Union: *GREEN PAPER ON AGEING Fostering solidarity and responsibility between generations*. Online. In: European Union. s. 3. [cit. 2024-06-08]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d918b520-63a9-11eb-aeb5-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>.

⁵² Tamtéž

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ Tamtéž

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ Tamtéž, s. 4

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ Tamtéž

⁶² Tamtéž, s. 5

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ Tamtéž, s. 6

⁶⁶ Tamtéž

potřeba provést změny v oblasti diskriminace v práci nebo při hledání práce, v oblasti genderové rovnosti a navození vhodných pracovních podmínek⁶⁷. Pomoci může také legální migrace, zvýšení zaměstnanosti mezi lidmi s postižením a mezi starší pracovníky a také seniorské podnikání, které může prodloužit pracovní život, snížit nezaměstnanost ve stáří, zlepšit sociální začlenění starších jedinců a posílit inovace prostřednictvím začínajících podniků⁶⁸. Vyšší produktivita zajistí ekonomický růst a vyšší životní standardy a nové technologie a obchodní modely jsou symbolem inovace⁶⁹. Mělo by se více investovat do výzkumů, rozvíjet stříbrnou ekonomiku, pracovní příležitosti, inovovat v oblastech vědy a zdravotnictví a věnovat pozornost produktům a službám pro zdravé a aktivní stárnutí⁷⁰.

Třetí část knihy pojednává o příležitostech a výzvách v souvislosti s důchody. Lidé jsou v důchodu často stále schopní⁷¹. Starší lidé mohou zůstat aktivní skrze dobrovolnictví, neformální péči, mezigenerační učení a mobilitu⁷². Co je ovšem ohrožující, je chudoba ve vysokém věku. po odchodu do důchodu často klesnou příjmy a někteří lidé zažívají chudobu⁷³. Rizikovými skupinami jsou ženy a lidé s postižením⁷⁴. Důchody by měly být adekvátní, férové a udržitelné⁷⁵. Výzva pro důchodové systémy si žádá změny a Zelená kniha navrhuje prodloužit pracovní životy úpravou věku odchodu do důchodu nebo kariérními požadavky, limitováním předčasného odchodu do důchodu, reformou důchodových systémů a spořením jednotlivců⁷⁶.

Čtvrtá oblast knihy je zaměřená na potřeby stárnoucí populace. S vyšším věkem se zvyšuje i šance onemocnět nebo získat zdravotní postižení⁷⁷. Pomoci může podpora zdraví, prevence nemocí, zdraví a bezpečnost v práci a aktivní sociální život⁷⁸. Ve vyšším věku se objevuje riziko osamělosti a sociální izolace, zvyšuje se poptávka po zdravotní péči a dlouhodobé péči⁷⁹. Toho se týká nedostatek personálu, potřeba sociálních a technologických inovací, pomoc neziskových organizací a integrace péče skrze těsnou spolupráci a sdílení informací mezi

⁶⁷ Publications Office of the European Union: *GREEN PAPER ON AGEING Fostering solidarity and responsibility between generations*. Online. In: European Union. s. 6–7. [cit. 2024-06-08]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d918b520-63a9-11eb-aeb5-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>.

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Tamtéž, s. 7

⁶⁹ Tamtéž, s. 8

⁷⁰ Tamtéž

⁷¹ Tamtéž, s. 10

⁷² Tamtéž, s. 11

⁷³ Tamtéž

⁷⁴ Tamtéž, s. 11–12

⁷⁵ Tamtéž, s. 12

⁷⁶ Tamtéž, s. 13

⁷⁷ Tamtéž, s. 14

⁷⁸ Tamtéž, s. 15

⁷⁹ Tamtéž

profesionály, pacienty a jejich pečovateli⁸⁰. V rámci mobility, konektivity a dostupnosti může pomoci automatizace a digitalizace v předcházení nehod a proměna městské infrastruktury a služeb⁸¹. V oblasti územních rozdílů v dostupnosti péče a služeb je třeba se zaměřit na přístupnost zdravotní péče ve venkovský a okrajových oblastech⁸² a zajistit dostupnou veřejnou dopravu⁸³. Ke zlepšení pohody skrze mezigenerační solidaritu řešit osamělost a stav duševního zdraví⁸⁴. K tomu by mohlo pomoci mezigenerační bydlení⁸⁵.

1.7. United Nations Principles for Older Persons

Zásady OSN ve vztahu ke starším osobám byly vydány s cílem ocenit přínos starších lidí pro společnost a vyzývá vlády, aby začlenily následující zásady do svých národních programů⁸⁶. Uvádí pět základních zásad, které jsou podrobněji rozepsané.

První zásadou je nezávislost. Starší lidé by měli mít přístup k potravě, vodě, přístřešku, oblečení a zdravotní péči, a to skrze zajištěného příjmu, rodinu, podporu komunity a skrze svépomoc. Měli by mít možnost pracovat nebo mít přístup k jiným možnostem zajištění příjmu. Měli by být schopni se podílet na určování toho, kdy ustoupí z trhu práce. Měli by mít přístup ke vhodným vzdělávacím a tréninkovým programům. Měli by mít možnost žít v bezpečném a adaptabilním prostředí. Měli by být schopny setrvat v domácím prostředí co nejdéle.⁸⁷

Druhou zásadou je participace. Starší osoby by měly zůstat integrovány do společnosti, aktivně se podílet na formulaci a implementaci politik, které přímo ovlivňují jejich život, a sdílet své znalosti a dovednosti s mladší generací. Měly by být schopny hledat a rozvíjet příležitosti pro činnosti v komunitě a být dobrovolníky v pozicích, které odpovídají jejich zájmům a schopnostem. Měly by být také schopny zakládat hnutí nebo sdružení seniorů.⁸⁸

Třetí zásadou je péče. Starší osoby by měly mít prospěch z rodinné a komunitní péče a ochrany v souladu se systémem kulturních hodnot každé společnosti, měly by mít přístup ke zdravotní péči, která jim pomůže udržet nebo znovu získat optimální úroveň fyzické, duševní a

⁸⁰ Publications Office of the European Union: *GREEN PAPER ON AGEING Fostering solidarity and responsibility between generations*. Online. In: European Union. s. 15–16. [cit. 2024-06-08]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d918b520-63a9-11eb-aeb5-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>.

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Tamtéž, s. 18

⁸² Tamtéž

⁸³ Tamtéž, s. 20

⁸⁴ Tamtéž, s. 21

⁸⁵ Tamtéž

⁸⁶ United Nations. *United Nations Principles for Older Persons*. Online. 1991, s. 1. [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/olderpersons.pdf>.

⁸⁷ Tamtéž, s. 1–2

⁸⁸ Tamtéž, s. 2

emocionální pohody a zabránit nebo oddálit nástup nemoci. Měly by mít též přístup k sociálním a právním službám k posílení jejich autonomie, ochrany a péče. Měly by být schopny využívat přiměřenou úroveň institucionální péče poskytující ochranu, rehabilitaci a sociální a duševní stimulaci v humánním a bezpečném životním prostředí. Měly by být také schopny užívat svá lidská práva a základní svobody, když pobývají v jakémkoli zařízení, včetně plného respektování jejich důstojnosti, přesvědčení, potřeb a soukromí a práva rozhodovat o jejich péči a kvalitě jejich životů.⁸⁹

Čtvrtou zásadou je sebenaplnění. Starší osoby by měly být schopny využívat příležitostí pro plný rozvoj jejich potenciálu a měly by mít přístup ke vzdělávacím, kulturním, spirituálním a rekreačním zdrojům společnosti.⁹⁰

Pátou zásadou je důstojnost. Starší osoby by měly být schopny žít důstojně a bezpečně, bez vykořisťování a fyzického nebo psychického týrání. Mělo by se s nimi zacházet spravedlivě bez ohledu na věk, pohlaví, rasu nebo etnický původ, zdravotní postižení apod. a být oceněni nezávisle na jejich ekonomickém postavení.⁹¹

1.8. Další dokumenty

Mezinárodních dokumentů k tématice aktivního stárnutí a stárnutí populace je mnoho. Zmíním zde ještě pár dalších dokumentů, které posloužily této tématice: Charter of Fundamental Rights of the European Union, Policies and priority interventions for healthy ageing a Global report on ageism.

Charta základních práv a svobod EU ctí nedělitelné, univerzální hodnoty lidské důstojnosti, svobody, rovnosti a solidarity. Byla vytvořena, aby posílila ochranu základních lidských práv s ohledem na neustále se měnící společnost, sociální pokrok a vědeckotechnický vývoj a to tak, že práva zveřejňuje v tomto dokumentu. Potvrzuje práva vyplývající z tradic a závazků členských států EU, z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních hodnot, ze sociálních chart, které přijala EU a Rada Evropy a z judikatury Soudního dvora EU. Ve svém jádru se zabývá důstojností, svobodami, rovností, solidaritou, občanskými právy a spravedlností.⁹²

⁸⁹ United Nations. *United Nations Principles for Older Persons*. Online. 1991, s. 2. [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/olderpersons.pdf>.

⁹⁰ Tamtéž

⁹¹ Tamtéž, s. 1

⁹² *Charter of Fundamental Rights of the European Union*. Online. In: EUR-Lex. [cit. 2024-06-09]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>.

Politiky a prioritní intervence v oblasti zdravého stárnutí je dokument, který nabízí komplexní přístup k boji proti nemocem, které nejsou přenosné. Nabízí integrovaná opatření, která se týkají zdravotních faktorů a faktorů rizikových napříč odvětvími, a to kombinuje s posílením systému zdravotní péče s cílem zlepšit prevenci a kontrolu.⁹³

Globální zpráva o ageismu nabízí rámec pro opatření, která mají za úkol snížit ageismus. Obsahuje konkrétní doporučení pro různé aktéry, kterými jsou vlády, agentury OSN, organizace občanské společnosti, soukromý sektor apod. Uvádí důkazy o povaze a rozsahu ageismu, determinanty, jeho dopad, funkční strategie v prevenci a boji proti tomuto fenoménu, vyhledává nedostatky a navrhuje možnosti změny pro lepší budoucnost.⁹⁴

⁹³ *Policies and priority interventions for healthy ageing*. Online. In: World Health Organization: Institutional Repository for Information Sharing. 2012. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://iris.who.int/handle/10665/349968>.

⁹⁴ *Global report on ageism*. Online. In: World Health Organization. 2021. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240016866>.

2. Aktivní stárnutí v České republice

V této kapitole se nacházejí vybrané národní dokumenty, organizace, projekty a jiné instituty zaměřené na téma aktivního stárnutí a stárnutí společnosti v České republice. Vybrány byly dle dostupnosti a důležitosti, kterou jim přikládá autorka.

2.1. Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025

V České republice (dále jen „ČR“) je aktuálně platným národním dokumentem k tématice aktivního stárnutí a stárnutí společnosti Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025 (dále jen „Strategický rámec“). Tento dokument je rozčleněn do několika kapitol, přičemž jako první jsou uvedena východiska a vize. Následuje úvod v podobě obecných informací o Strategickém rámci, socioekonomická a demografická analýza a desatero přípravy na stárnutí společnosti.⁹⁵

Stárnutí společnosti a s tím spojené demografické změny mají vliv na veškeré oblasti lidského života. Aby se ČR mohla připravit na budoucí vývoj, je třeba si uvést nejdůležitější fakta o situaci českých seniorů. Vzhledem k rostoucímu množství seniorů roste i počet starobních důchodů. V této oblasti byla zaznamenána značná diferenciací ve výši starobního důchodu u mužů a žen. Necelých 15 % osob, které pobírají starobní důchod, se nachází pod hranicí chudoby. Proto je vize v oblasti finančního zajištění postavená na tom, aby bylo nastaveno důstojné a spravedlivé finanční zajištění pro tyto osoby, pro ženy a pro ty, kteří pracují v náročných profesích.⁹⁶

V oblasti bydlení bylo zjištěno, že medián nákladů na bydlení tvoří skoro čtvrtinu všech nákladů seniorů (u ekonomicky aktivních je to necelá pětina). Je to výrazně více než průměr v EU. Důležitá je též informace, že velké většině seniorů, to považuje za zatěžující. Proto je vizí zajistit pro seniory dostupné bydlení, které bude zároveň bezbariérové.⁹⁷

Zdraví a prevence jako další oblast jsou v tomto tématu velmi důležité. Průměrně se na našem území prožije 17 let s určitou zdravotní indispozicí, přičemž u mužů je to méně let a u žen více. Dostupnost péče se zvyšuje a mělo by se zamezit tomu, aby se péče omezovala

⁹⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025*. Online. s. 2 [cit. 2024-05-10]. Dostupné z: file:///G:/%C5%A0kola/Mgr%20-%20Resocializa%C4%8Dn%C3%AD%20pedagogika/Diplomov%C3%A1%20pr%C3%A1ce/%C4%8CR/N%C3%A1rodn%C3%AD%20dokumenty%20-%20MPSV/Strategicky_ramec_pripravy_na_starnuti_spolecnosti_2021-2025.pdf.

⁹⁶ Tamtéž, s. 3

⁹⁷ Tamtéž

v oblastech venkova. Vize je proto taková, že by se měla posílit preventivní zdravotní péče, nastavit zdravý životní styl a posílit specializovanou geriatrickou péči.⁹⁸

V oblasti podpora a péče ČR dává nižší podíl HDP na sociální výdaje, než je průměr EU. Většinu veškeré péče zatím stále zajišťuje rodina a blízcí přátelé, kterými jsou hlavně ženy, což se potom odráží na platových nerovnostech i Starobních důchodech. Vize proto počítá s tím, že se nastaví systémové financování sociálních služeb a že se dostane podpory i neformálním pečujícím.⁹⁹

Zaměstnanost a celoživotní vzdělávání jsou další důležitou oblastí aktivního stárnutí a stárnutí společnosti. V ČR je u osob ve věku 55–59 let nadprůměrná zaměstnanost v porovnání se zeměmi OECD. S vyšším věkem však zaměstnanost výrazně klesá. Mezi faktory tohoto poklesu patří odchod do důchodu, obtížné uplatnění starších osob na trhu práce, zdravotní problémy a nižší motivace pracovat. Vize v této oblasti je zvýšení mobility starších osob a zavést jejich lepší podporu na trhu práce.¹⁰⁰

Poslední oblast diskriminace, týrání, zneužívání a ochrana spotřebitele má vizi posílit pocit bezpečí a prevenci zneužití a bojovat proti dezinformacím a diskriminaci. Necelá pětina seniorů, kteří bydlí sami, se bezpečně necítí. Z lidí, kteří čelí diskriminaci nejčastěji na základě věku, se jí aktivně brání pouze každý desátý. Senioři jsou navíc častými adresáty a přeposílateli pravdivých i falešných e-mailů, které varují před nebezpečím. Jedná se až o 47 % lidí starších 65 let věku.¹⁰¹

Tyto trendy se do budoucího fungování společnosti promítnou silněji, protože seniorská část populace se dlouhodobě zvětšuje. Příprava na stárnutí společnosti má proto dvě dimenze: „*zajištění důstojného života dnešních seniorů a adaptace společnosti jako celku na demografické změny, které ovlivní její život a stabilitu v následujících desetiletích*“¹⁰². Na základě uvedených východisek bylo vypracováno Desatero přípravy na stárnutí, které je detailněji rozpracované v Akčním plánu k naplnění strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti na období 2023–2025¹⁰³.

⁹⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025*. Online. s. 3 [cit. 2024-05-10]. Dostupné z: file:///G:/%C5%A0kola/Mgr%20-%20Resocializa%C4%8Dn%C3%AD%20pedagogika/Diplomov%C3%A1%20pr%C3%A1ce/%C4%8CR/N%C3%A1rodn%C3%AD%20dokumenty%20-%20MPSV/Strategicky_ramec_pripravy_na_staruti_spolecnosti_2021-2025.pdf.

⁹⁹ Tamtéž, s. 4

¹⁰⁰ Tamtéž

¹⁰¹ Tamtéž

¹⁰² Tamtéž

¹⁰³ Tamtéž, s. 5

Společnost stárne z důvodu nižší porodnosti a prodlužující se délky dožití. Proměna struktury společnosti z tohoto důvodu má velký vliv na její uspořádání a život v ní. Proměňuje se životní cyklus, některé fáze jako je vstup na trh práce nebo založení rodiny se posouvají a jiné fáze jako učení nebo závislost na péči jiné osoby se opakují. Změny ve společnosti si vyžadují i změnu chápání toho, kdo je to senior. V mnoha případech jsou představy zastaralé. Dnešní senioři jsou značně heterogenní a značně velká skupina a její různorodost se bude dále rozvíjet.¹⁰⁴

Pro tento dokument byla definice seniora stanovena jako osoba starší 60 let. Téma aktivního stárnutí a stárnutí společnosti si vyžaduje komplexní přístup a vzájemně provázané veřejné politiky, protože příprava na stárnutí společnosti je akutní celospolečenské téma, které není možné redukovat pouze na otázky důchodového systému. Vyžaduje změny v příjmech státního rozpočtu, státní správě, stabilně dostupného bydlení, financování a kvalita a místní a časová dostupnost sociální a zdravotní péče, celoživotní vzdělávání, zaměstnanost, ocenění a odměňování práce v sociálních službách, ochrana práv seniorů, fungování veřejného prostoru (hlavně bezbariérovost). Zásadními aspekty je podpoření porodnosti a stability rodiny. Společnost by měla vytvořit vhodné podmínky, mezi které patří osobní aktivita ve stáří, občanská angažovanost, dobrovolnictví, rozvoj mezilidských a rodinných vztahů. „*Aktivní stárnutí by mělo znamenat přetrvávající participaci na společenském, ekonomickém, kulturním, duchovním i občanském dění.*“¹⁰⁵

Strategickému rámci předcházela Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí na léta 2013 až 2017, který byl aktualizován v roce 2014¹⁰⁶. Vzhledem ke stanoveným cílům bylo prováděno pravidelné hodnocení, ze kterého vyplynulo, které cíle byly splněny a které splněny nebyly¹⁰⁷. Ty nesplněné budou řešeny v následujícím období¹⁰⁸.

Účelem Strategického rámce je „*formulovat strategický přístup k přípravě společnosti na stárnutí, která je ze své podstaty agendou průřezovou a týká se různých oblastí života jedince a společnosti, a tedy i různých oblastí veřejných politik*“. Tento dokumenty se snaží o poukázání na důležitost tématu stárnutí, rozpoutat k tomu diskusi a zapojit do přípravy na stárnutí osoby

¹⁰⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025*. Online. s. 7 [cit. 2024-05-10]. Dostupné z: file:///G:/%C5%A0kola/Mgr%20-%20Resocializa%C4%8Dn%C3%AD%20pedagogika/Diplomov%C3%A1%20pr%C3%A1ce/%C4%8CR/N%C3%A1rodn%C3%AD%20dokumenty%20-%20MPSV/Strategicky_ramec_pripravy_na_starnuti_spolecnosti_2021-2025.pdf.

¹⁰⁵ Tamtéž

¹⁰⁶ Tamtéž

¹⁰⁷ Tamtéž

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 9

všech věkových kategorií. Stát a státní správa nastavují vhodné prostředí a podmínky pro to, aby občané mohli aktivně stárnout, mohli mít určitou kvalitu života a autonomii v jakémkoli věku a s jakýmkoli zdravotním stavem. Proto formuluje cíle a opatření, které jsou na obecné úrovni (konkrétně jsou rozpracována v akčním plánu). Celé téma se týká velkého množství aktérů od státu, přes kraje a obce, zaměstnavatele, neziskový sektor, akademickou sféru až po média.¹⁰⁹

Po úvodu následuje socioekonomická a demografická analýza plná statistických údajů z rozmezí let 2018–2020. Demografické změny ukazují klesající porodnost, zvyšující se naději dožití a v tom případě i zvyšující se množství seniorů¹¹⁰. Co se týče finančního zajištění ve stáří, převládajícím zdrojem příjmů seniorů je starobní důchod¹¹¹. V oblasti ohrožení chudobou je na tom ČR v porovnání s EU dobře, ale existují skupiny, které jsou chudobou více ohroženy: ženy, osoby starší 65 let věku a osoby odcházející do předčasného důchodu¹¹². Bylo též zjištěno, že seniorské domácnosti mají výrazně vyšší spotřební výdaje a jejich příjmy rostou pomaleji, než u ostatních¹¹³. S finančním zajištěním souvisí také udržitelnost důchodového systému a bydlení. Vzhledem k dosavadnímu vývoji byla stanovena predikce, že výdaje na důchody převýší příjmy v roce 2027 a rozdíl se bude zvětšovat¹¹⁴. Budou třeba komplexní změny, kterým se od roku 2019 věnuje Komise pro spravedlivé důchody¹¹⁵. Na bydlení jsou třeba vysoké náklady a je velmi nízká nabídka bydlení, které by bylo finančně dostupné a zároveň bezbariérové¹¹⁶. Bylo zjištěno, že tyto náklady jsou větší zátěží pro ženy než pro muže¹¹⁷.

V oblasti zdraví a prevence bylo zjištěno, že je třeba se soustředit na délku dožití ve zdraví a na dostupnost zdravotní péče. Problémem je, že není dostatečné množství praktických lékařů a stomatologů, na venkově zanikají praxe a ubývá lůžkových oddělení v menších nemocnicích. Celkově výdaje na zdravotní péči rostou.¹¹⁸

Kompetence ve zdravotní a sociální péči rozdělené mezi ministerstvo zdravotnictví a ministerstvo práce a sociálních věcí na národní úrovni a na úrovni regionální a lokální mezi

¹⁰⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025*. Online. s. 9 [cit. 2024-05-10]. Dostupné z: file:///G:/%C5%A0kola/Mgr%20-%20Resocializa%C4%8Dn%C3%AD%20pedagogika/Diplomov%C3%A1%20pr%C3%A1ce/%C4%8CR/N%C3%A1rodn%C3%AD%20dokumenty%20-%20MPSV/Strategicky_ramec_pripravy_na_starnuti_spolecnosti_2021-2025.pdf.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 10–11

¹¹¹ Tamtéž, s. 13

¹¹² Tamtéž, s. 14–15

¹¹³ Tamtéž, s. 15

¹¹⁴ Tamtéž, s. 16

¹¹⁵ Tamtéž, s. 17

¹¹⁶ Tamtéž

¹¹⁷ Tamtéž

¹¹⁸ Tamtéž, s. 19–20

kraje, obce, zdravotní pojišťovny a domácnosti. Toto rozdělení působí problém kvůli roztržitosti a nejednoznačné legislativě. Je třeba se zaměřit na celkovou provázanost zdravotní a sociální péče a neopomenout péči paliativní.¹¹⁹

Starší lidé čelí zdravotním omezením, a proto je důležitá specializovaná geriatrická péče, komplexní diagnostika, kvalitní a odborná následná péče a komunitní služby podporující setrvání, případně rychlý návrat do domácího prostředí. Odborný personál by měl být informovaný o specifikách práce s touto skupinou obyvatel. Narůstající počet osob s demencí vyžaduje též pozornost, které se věnuje Národní akční plán pro Alzheimerovu nemoc a další obdobná onemocnění na léta 2020–2030. Prevence jako další důležitý faktor by měla být zaměřená na různé aspekty zdraví v průběhu života. Mezi tyto aspekty se řadí „*chronická, zejména neurodegenerativní, kardiovaskulární a onkologická onemocnění, nemoci svalové a kosterní soustavy a duševní onemocnění, která jsou výrazně determinována životním stylem a sociálními faktory zdraví (stravování, pohyb, kouření, závislosti, včetně alkoholové, stres atd.)*“.¹²⁰

Analýza ukázala, že muži mají nižší délku dožití. Ženy často trpí na kardiovaskulární onemocnění. Jsou značné rozdíly mezi pohlavími v tělesné (onemocnění) i duševní (např. odchod do důchodu) rovině.¹²¹

V oblasti podpory a péče je hrozba neudržitelnosti financování. Proto se nachystala novela zákona o sociálních službách se změnou financování. Vzhledem k rostoucímu počtu seniorů bude třeba více sociálních pracovníků v pobytových zařízeních. Nadějí je sdílená péče, která spočívá v kombinaci sociální a zdravotní péče s péčí blízkých osob, což vyžaduje rozvoj terénních a ambulantních služeb.¹²²

Institucionální péče je v ČR v rámci sociálních služeb. Počet míst v domovech pro seniory zůstává stejný, ale roste počet žádostí o místo, kterým nebylo vyhověno. V domovech se zvláštním režimem počet lůžek roste. Dlouhodobým cílem je zavést sociální služby komunitního typu, které by zajistily setrvání v přirozeném prostředí.¹²³

¹¹⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025*. Online. s. 20 [cit. 2024-05-11]. Dostupné z: file:///G:/%C5%A0kola/Mgr%20-%20Resocializa%C4%8Dn%C3%AD%20pedagogika/Diplomov%C3%A1%20pr%C3%A1ce/%C4%8CR/N%C3%A1rodn%C3%AD%20dokumenty%20-%20MPSV/Strategicky_ramec_pripravy_na_starnuti_spolecnosti_2021-2025.pdf.

¹²⁰ Tamtéž, s. 21

¹²¹ Tamtéž, s. 22

¹²² Tamtéž, s. 23

¹²³ Tamtéž

Neformální péče nabývá na důležitosti, ale stále pro ni neexistuje jednotná sdílená definice¹²⁴. O své blízké nejčastěji pečují ženy, což je jednou z příčin nižšího průměrného důchodu v porovnání s muži¹²⁵. Na pečovatele má tato činnost hned několik negativních dopadů, mezi které patří „*zhoršení finanční situace, zhoršení tělesného a duševního zdraví, zhoršení vztahů s rodinou a omezení či odchod ze zaměstnání*“ a tyto dopady jsou s intenzitou péče výraznější¹²⁶. A i když je vůle jak na straně pečujícího, tak na straně opečovávaného setrvat v domácím prostředí, nezbyvá jim často nic jiného, než se obrátit na péči institucionalizovanou¹²⁷. Část pečujících se totiž dostane na hranici chudoby, a tak je stát zatížen nejen ze strany opečovávaného, ale i pečujícího¹²⁸. Proto je cílem více rozvinout síť sociálních služeb a z neformálních pečujících udělat cílovou skupinu sociálních služeb¹²⁹.

S péčí souvisí i příspěvek na péči, u kterého počet žadatelů roste. V roce 2018 byla zavedena nová dávka, kterou je dlouhodobé ošetřovné. Jeho přiznání posuzuje úřad práce a rozhoduje o něm Česká správa sociálního zabezpečení. Tato dávka pomáhá ve chvílích akutního zhoršení zdravotního stavu a dává pečujícím prostor na to, aby se na novou situaci dokázali připravit a zajistit opečovávanému potřebnou péči.¹³⁰

V oblasti zaměstnanosti jsou ohroženi lidé starší 50 let věku¹³¹. V této skupině je nejvíce uchazečů o práci¹³². Celkově starší osoby nalézají práci obtížněji než ostatní¹³³. Má na to vliv i digitalizace a robotizace – ubývá pracovních míst, která jimi nejsou ovlivněna¹³⁴. Je potřeba, aby zaměstnavatelé podporovali udržení pracovníků v předdůchodovém i důchodovém věku¹³⁵.

Oblast celoživotního učení je ve dnešní, rychle se měnící době, velice důležitá pro adaptaci na změny okolního prostředí a podmínek¹³⁶. Senioři se mohou vzdělávat v rámci univerzit třetího věku, akademií třetího věku a virtuálních univerzit třetího věku¹³⁷. V malých obcích

¹²⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025*. Online. s. 24 [cit. 2024-05-11]. Dostupné z: file:///G:/%C5%A0kola/Mgr%20-%20Resocializa%C4%8Dn%C3%AD%20pedagogika/Diplomov%C3%A1%20pr%C3%A1ce/%C4%8CR/N%C3%A1rodn%C3%AD%20dokumenty%20-%20MPSV/Strategicky_ramec_pripravy_na_starnuti_spolecnosti_2021-2025.pdf.

¹²⁵ Tamtéž, s. 26

¹²⁶ Tamtéž, s. 24

¹²⁷ Tamtéž, s. 25

¹²⁸ Tamtéž, s. 26

¹²⁹ Tamtéž, s. 25

¹³⁰ Tamtéž, s. 26

¹³¹ Tamtéž, s. 27

¹³² Tamtéž

¹³³ Tamtéž, s. 29

¹³⁴ Tamtéž

¹³⁵ Tamtéž

¹³⁶ Tamtéž

¹³⁷ Tamtéž

vzdělávání poskytují konzultační střediska, která mají velký přínos¹³⁸. Celoživotní vzdělávání je též poskytováno soukromými vzdělávacími agenturami, knihovnami, kulturními domy a středisky, domy dětí a mládeže a kluby seniorů¹³⁹.

Další analyzovanou oblastí je prevence sociální izolace, podpora mezigeneračních vztahů a bezbariérovost. Senioři a seniorky jsou ohroženi sociální izolací a osamělostí z několika důvodů: zdravotní stav, bariéry ve veřejném prostoru, proměna skladby rodiny, menší průměrné velikosti domácnosti a ovdovění (hlavně u žen)¹⁴⁰. Bylo zjištěno, že senioři v ČR jsou spíše pasivní: zhruba 40 % volného času osoby starší 65 let věku tráví sledováním televize a pouhých 10 % času tráví s rodinou¹⁴¹. Proto je pro opuštěné seniory zásadní jejich komunita¹⁴². V plánu je i tvorba mezigeneračních center, které by pomáhaly v problematice mezigeneračního dialogu¹⁴³. Aby seniorům nebránily v aktivním životě bariéry ve veřejném prostoru, je třeba systémově řešit. Chybí řešení bezbariérovosti městské a meziměstské veřejné dopravy¹⁴⁴. Cestovní bezbariérovost by přitom byla motivací k větší mobilitě seniorů¹⁴⁵. Bezbariérovost staveb je ukotvena v legislativě, ale stále se objevuje problém v uplatňování těchto předpisů¹⁴⁶.

Poslední oblastí, která byla analyzována je diskriminace, týrání, zneužívání a ochrana spotřebitele. Žijeme v demokratické společnosti, která uznává důstojnost každého jedince, jejíž součástí je i úcta ke stáří a dodržování lidských práv bez ohledu na věk¹⁴⁷. Starší lidé se s diskriminací setkávají v souvislosti se stereotypy a negativním vnímáním stáří a bývá to spojeno s neužitečností a zátěží pro společnost, zpomaleností, s nižší funkčností kognitivních funkcí, se zhoršeným zdravotním stavem, se závislostí na péči a pomoci druhých a s neznalostí moderních postupů a technologií¹⁴⁸. Bylo zjištěno, že někteří diskriminaci neohlásí, protože nemají důvěru v to, že by se to dalo vyřešit, protože nevědí, na koho se obrátit, mají obavy z možných nepříjemných důsledků, nebo svůj případ považují za triviální, nebo proto, že není

¹³⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025*. Online. s. 29–30 [cit. 2024-05-11]. Dostupné z: file:///G:/%C5%A0kola/Mgr%20-%20Resocializa%C4%8Dn%C3%AD%20pedagogika/Diplomov%C3%A1%20pr%C3%A1ce/%C4%8CR/N%C3%A1rodn%C3%AD%20dokumenty%20-%20MPSV/Strategicky_ramec_pripravy_na_starnuti_spolecnosti_2021-2025.pdf.

¹³⁹ Tamtéž, s. 30

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 30–31

¹⁴¹ Tamtéž, s. 31

¹⁴² Tamtéž

¹⁴³ Tamtéž, s. 32

¹⁴⁴ Tamtéž

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 33

¹⁴⁶ Tamtéž

¹⁴⁷ Tamtéž

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 34

dostatek důkazů¹⁴⁹. Je důležité odstranit předsudky a stereotypy a posílit sebevědomí seniorů a znalost jejich práv a možností, jak se bránit¹⁵⁰.

Nebezpečné a mnohdy špatně odhalitelné je špatné zacházení se seniory, v extrémní podobě až násilí na seniorech¹⁵¹. Stává se to často v prostředí, kterému senioři důvěřují, tedy doma nebo v ústavech, a často to neohlásí, protože jsou izolovaní, cítí vinu a stud a často jsou závislí právě na té osobě, která s nimi špatně zachází¹⁵².

Co se týče bezpečnosti, tak nejlépe se cítí senioři, kteří žijí s rodinou. Velké množství seniorů se bojí opustit svůj domov, protože se ve veřejném prostoru necítí bezpečně kvůli kriminalitě nebo protože mají strach z úrazu nebo proto, že si to nedovolí kvůli zdravotnímu stavu.¹⁵³

Samostatnou kapitolou je působení senior na internetu a jejich bezpečnost v tomto virtuálním prostředí. Jejich neznalost, nedostatečné zabezpečení a důvěřivost jim může způsobit problémy. Často šíří elektronickou nevyžádanou poštu, a to tím více, čím jsou starší.¹⁵⁴

Poslední částí Strategického rámce je Desatero přípravy na stárnutí společnosti. Obsahuje jednotlivé úkoly, kterých je v plánu dosáhnout, kdo je má v gesci a jaký je odhad finančních nákladů. Prvním bodem desatera jsou spravedlivé důchody. S ním jsou spojená opatření stírající rozdíl ve výši důchodu mezi pohlavími, navržení dřívějšího odchodu do důchodu pro osoby vykonávající těžkou fyzickou práci, zhodnocení vdovských a vdoveckých důchodů z hlediska funkčnosti a zavedení případných změn, hledání dalších příjmů do státního rozpočtu, zamýšlení se nad vícezdrojovosti financí důchodového systému, vybudování informačního systému týkajícího se starobních důchodů a valorizace starobních důchodů, aby průměrný starobní důchod měl minimální výši 40 % průměrné mzdy.¹⁵⁵

Druhým bodem desatera jsou dostupnější a kvalitnější zdravotní a sociální služby. Zde je úkolem podpořit sociální služby, rozvíjet ty, které umožňují starším lidem setrvat co nejdéle

¹⁴⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025*. Online. s. 34 [cit. 2024-05-12]. Dostupné z: file:///G:/%C5%A0kola/Mgr%20-%20Resocializa%C4%8Dn%C3%AD%20pedagogika/Diplomov%C3%A1%20pr%C3%A1ce/%C4%8CR/N%C3%A1rodn%C3%AD%20dokumenty%20-%20MPSV/Strategicky_ramec_pripravy_na_starnuti_spolecnosti_2021-2025.pdf.

¹⁵⁰ Tamtéž

¹⁵¹ Tamtéž, s. 36

¹⁵² Tamtéž, s. 35

¹⁵³ Tamtéž, s. 36

¹⁵⁴ Tamtéž

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 37

v domácím prostředí, stabilizovat financování sociálních služeb a rozšířit možnosti vícezdrojového financování.¹⁵⁶

Třetím bodem desatera je dostupnější a bezbariérové bydlení pro seniory. Zde by mělo dojít k navýšení dotačního titulu pro bezbariérové bydlení a bezbariérové úpravy bytů. Dále je důležitá podpora budování bydlení seniorů na venkově, kde by se budovaly domy komunitního typu, vedle kterých by byly dostupné volnočasové a vzdělávací aktivity.¹⁵⁷

Čtvrtým bodem desatera je podpora sendvičové generace a neformálních rodinných pečujících. Za úkol je dáno zahrnutí neformálních pečujících do cílových skupin sociálních služeb, posílit terénní a odlehčovací služby, zvážení zřízení center pro podporu neformálních pečujících, analyzování možného započítání do starobního důchodu fiktivní výdělek za dobu dlouhodobé neformální péče, podpora pečujících s ohledem na sladění osobního a pracovního života s péčí o jinou osobu a analyzování možností týkajících se většího zapojení mužů do péče.¹⁵⁸

Pátým bodem desatera je příprava státu na stárnutí společnosti. Jedná se o zmapování vlivu stárnutí společnosti na složky státní správy a samosprávy, navrhování řešení (hlavně tvorba kapacit potřebných profesí) a zvážení migrace a podpory porodnosti.¹⁵⁹

Šestým bodem desatera je podpora rodiny a mezilidských vztahů. Podpora v podobě poradenství a primární prevence pro osoby starší 50 let věku, seniory a rodiny, kterých se dotýká péče o seniora potřebujícího pomoc¹⁶⁰. Jedná se o dotační tituly, které můžou využít nestátní neziskové organizace, veřejná správa, příspěvkové organizace, obchodní společnosti apod¹⁶¹. Měla by se plnit opatření Koncepce rodinné politiky, aby došlo ke zvýšení porodnosti, aby se sladil osobní a pracovní život a aby došlo k obecné podpoře kvalitního rodinného prostředí¹⁶². Také je třeba do Koncepce rozvoje dobrovolnictví v ČR zařadit podporování rodiny, mezigeneračního dialogu a pozitivního stárnutí¹⁶³.

¹⁵⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025*. Online. s. 37 [cit. 2024-05-12]. Dostupné z: file:///G:/%C5%A0kola/Mgr%20-%20Resocializa%C4%8Dn%C3%AD%20pedagogika/Diplomov%C3%A1%20pr%C3%A1ce/%C4%8CR/N%C3%A1rodn%C3%AD%20dokumenty%20-%20MPSV/Strategicky_ramec_pripravy_na_starnuti_spolecnosti_2021-2025.pdf.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 38

¹⁵⁸ Tamtéž

¹⁵⁹ Tamtéž

¹⁶⁰ Tamtéž

¹⁶¹ Tamtéž

¹⁶² Tamtéž, s. 38

¹⁶³ Tamtéž, s. 39

Sedmým bodem desatera je bezpečný život seniorů, boj proti diskriminaci, násilí a tzv. šmejdům, zvýšení ochrany spotřebitele. Sem spadá podpora služeb prevence kriminality, které jsou zaměřené na seniory a na mezigenerační soužití, zvyšování informovanosti a odolnosti seniorů, posílení právního povědomí seniorů, analyzování problematiky věkové diskriminace, analýza prevence a ochrany před nedůstojným zacházením, týráním a zanedbáváním v péči a zacházení se staršími osobami a analyzování možných řešení fyzického a psychického násilí na starších osobách.¹⁶⁴

Osmým bodem desatera je celoživotní učení, trh práce a aktivní stárnutí. Mělo by dojít k podpoře kompetencí starších osob k uplatnění na trhu práce pomocí mezigeneračního učení a vzdělávání seniorů, k podpoře a rozvoji celoživotního učení, které bude občany připravovat na aktivní stáří, k rozšíření nabídky vzdělávacích kurzů pro osoby starší 65 let věku, ke kvalifikování lektorů v práci se specifickými skupinami, k zavedení opatření, která přimějí zaměstnavatele motivovat starší osoby v setrvání na trhu práce, a k zavedení opatření, která podpoří zaměstnanost starších osob.¹⁶⁵

Devátým bodem desatera je bezbariérový veřejný prostor, kde budou zahrnuta opatření pro důsledné uplatňování stávajících právních předpisů týkajících se bezbariérovosti staveb. Dále je zaměřen na bezbariérovost veřejné dopravy, klade důraz na zdůrazňování potřeb seniorů ve strategických dokumentech a chce revidovat a navýšit dotační titul „Bezbariérové obce“ o 10 milionů korun.¹⁶⁶

Posledním a desátým bodem desatera je osvěta a medializace tématu stárnutí. Je zde vize osvětové a mediální kampaně v oblasti přípravy společnosti na stárnutí ve spolupráci s dalšími aktéry, kterými mohou být knihovny, neziskové organizace, odbory, zaměstnavatelé atd. Stát chce upozornit na problémy, kterým senioři čelí, chce informovat občany o tom, jak se připravit na stáří, chce vytvořit kampaň motivující seniory k setrvání na trhu práce a zaměstnavatele k obsazování pracovních míst těmito lidmi. Dále chce sbírat data v oblastech, kde je jich nedostatek, v rámci výuky informovat žáky a studenty o starších lidech, o jejich přínosu společnosti a správném zacházení s takovými osobami a pořádat každý rok konferenci ku příležitosti Mezinárodního dne seniorů, který je 1. října. Důležitým krokem je i zasedání vlády

¹⁶⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025*. Online. s. 39 [cit. 2024-05-12]. Dostupné z: file:///G:/%C5%A0kola/Mgr%20-%20Resocializa%C4%8Dn%C3%AD%20pedagogika/Diplomov%C3%A1%20pr%C3%A1ce/%C4%8CR/N%C3%A1rodn%C3%AD%20dokumenty%20-%20MPSV/Strategicky_ramec_pripravy_na_starnuti_spolecnosti_2021-2025.pdf.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 40

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 41

ČR se seniorskými organizacemi každý rok s cílem diskutování a řešení záležitostí týkajících se seniorské populace.¹⁶⁷

2.2. Akční plán k naplnění strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti na období 2023–2025

Akční plán k naplnění Strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti na období 2023–2025 (dále jen „Akční plán“) byl schválen Vládou ČR na konci listopadu roku 2023. „*Opírá se o principy udržitelného rozvoje společnosti, mezigenerační soudržnost, důraz na spolupráci všech aktérů, důraz na aktivní přístup k životu a zapojování se do společnosti*“. Mezi globální cíle patří „*spolupráce státu se všemi aktéry jako základ odolné společnosti, aktivní osobní přístup ke stárnutí, důstojné stáří a kvalita života*“. Hlavními cíli je pak zajištění institucionální podpory přípravy na stárnutí, podpora aktivního a zdravého stárnutí, zaměstnanosti a adaptability na trhu práce, bezpečného života starších osob a důstojného zajištění ve stáří.¹⁶⁸

V Akčním plánu jsou kromě obecných informací o tématu stárnutí společnosti uvedeny i zdroje financování opatření, koncepční a strategické dokumenty, na které navazuje, základní data a nové skutečnosti na území ČR, predikce toho, jak se budou vyvíjet makroekonomické a sociální aspekty, SWOT analýza politiky stárnutí a rozpracované hlavní cíle tohoto plánu.¹⁶⁹

Akční plán podrobněji rozpracovává opatření uvedená ve Strategickém rámci, obsahuje i návrh monitoringu a vyhodnocení. Tato aktualizace byla upravena dle nových výzev a potřeb společnosti. Vize dokumentu je postavená na pěti pilířích politiky přípravy na stárnutí společnosti. Těmito pilíři jsou participace, zdraví a péče, bezpečí, resilience/odolnost a rozvoj.¹⁷⁰

¹⁶⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025*. Online. s. 41–42 [cit. 2024-05-12]. Dostupné z: file:///G:/%C5%A0kola/Mgr%20-%20Resocializa%C4%8Dn%C3%AD%20pedagogika/Diplomov%C3%A1%20pr%C3%A1ce/%C4%8CR/N%C3%A1rodn%C3%AD%20dokumenty%20-%20MPSV/Strategicky_ramec_pripravy_na_starnuti_spolecnosti_2021-2025.pdf.

¹⁶⁸ *Akční plán k naplnění Strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti na období 2023–2025*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/akcni-plan-k-naplneni-strategieho-ramece-pripravy-na-starnuti-spolecnosti-na-obdobi-2023-2025>.

¹⁶⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Akční plán k naplnění Strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti na období 2023–2025*. Online. s. 2 [cit. 2024-05-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/III.+Ak%C4%8Dn%C3%AD+pl%C3%A1n+k+napln%C4%9Bn%C3%AD+Strategick%C3%A9ho+r%C3%A1mce+p%C5%99%C3%ADpravy+na+st%C3%A1rnut%C3%AD+spole%C4%8Dnosti+na+obdob%C3%AD+2023-2025.pdf/600fc1c4-2fd9-4540-7a62-b076af25aa8c>.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 4

Základní vize je zformulovaná do střednědobých globálních cílů, které by měly být naplněny do roku 2025. Globální cíle jsou rozpracovány do strategických cílů, ty do specifických cílů a konkrétních opatření.¹⁷¹

Politika přípravy na stárnutí společnosti je politikou průřezovou a vyžaduje interdisciplinaritu, mezioborovou a mezirezortní spolupráci¹⁷². Prolíná se s politikou trhu práce, veřejného zdraví, sociální politikou a rodinnou politikou¹⁷³. Stát zajišťuje rámec a podmínky pro přípravu na stárnutí a další aktéři se starají o jeho naplnění¹⁷⁴. K tomu je tedy třeba spolupráce státu a soukromých subjektů¹⁷⁵. Cílem politiky přípravy na stárnutí je „*dosahování společenské soudržnosti, prevence rozdmýchávání mezigenerační nevraživosti, podpora participace a rozvoj důvěry ve společnosti jako základních stavebních kamenů demokracie*“ a také „*posílení pocitu bezpečí a prevence špatného zacházení a zneužívání, boj proti dezinformacím a jiným sociálně patologickým jevům podryvajícím kvalitu života ve vyšším věku, boj proti diskriminaci a ageismu, ale též poskytnutí bezpečného domova a životního prostředí a bezpečných veřejných prostředků*“¹⁷⁶.

Akční plán definuje, kdo je aktivní senior/ka. Jedná se o osobu, která pečuje o své zdraví, cítí se jistě a bezpečně ve svém okolí a která je v sociálním kontaktu. Za aktivní stárnutí považuje „*přetrvávající participaci na společenském, ekonomickém, kulturním, duchovním i občanském dění*“. Hovoří o něm také jako o součásti prevence sociální izolace a osamělosti.¹⁷⁷

Aktivní stárnutí je průřezové téma a spojují se v něm další faktory. Prvním faktorem je přístup společnosti ke stáří a k procesu stárnutí. Dalšími faktory jsou zdravotní stav jednotlivců, bezbariérovost veřejného prostoru, ve kterém se starší osoby pohybují, a faktor toho, jak se proměňuje složení a struktura domácnosti.¹⁷⁸

¹⁷¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Akční plán k naplnění Strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti na období 2023–2025*. Online. s. 10 [cit. 2024-05-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/III.+Ak%C4%8Dn%C3%AD+pl%C3%A1n+k+napln%C4%9Bn%C3%AD+Strategick%C3%A9ho+r%C3%A1mce+p%C5%99%C3%ADpravy+na+st%C3%A1rnut%C3%AD+spole%C4%8Dnosti+na+obdob%C3%AD+2023-2025.pdf/600fc1c4-2fd9-4540-7a62-b076af25aa8c>.

¹⁷² Tamtéž

¹⁷³ Tamtéž

¹⁷⁴ Tamtéž

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 11

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 14–15

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 16

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 17

Zdroje financování opatření tohoto dokumentu jsou národní státní rozpočet, evropské fondy a další zahraniční finanční zdroje. V ČR má státní rozpočet formu zákona a navrhuje se každý rok vládou, která ho nechá schválit Poslaneckou sněmovnou ČR.¹⁷⁹

Koordinátorem politiky přípravy na stárnutí je ministerstvo práce a sociálních věcí. Práce na Akčním plánu vychází z mnoha mezinárodních i národních strategických a koncepčních dokumentů. Mezi nejdůležitější národní dokumenty, které tomuto předcházely jsou Národní program přípravy na stárnutí na období let 2003 až 2007, Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012 a Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí na léta 2013 až 2017¹⁸⁰.

Na základě základních dat a nových skutečností, predikcí vývoje makroekonomických a sociálních aspektů, silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb SWAT analýzy, byly stanoveny hlavní a strategické cíle Akčního plánu a byly detailněji rozpracovány do specifických cílů a opatření. Konkrétněji byly uvedeny specifické cíle, indikátory pro specifické cíle, výchozí a cílová hodnota indikátoru, popis opatření, délka realizace, odpovědná organizace nebo spolupracující organizace a zdroje financování¹⁸¹.

2.3. Rada vlády pro seniory a stárnutí populace

Rada vlády pro seniory a stárnutí populace (dále jen „Rada“) je stálý poradní orgán, který se zaměřuje na otázky seniorské části populace a stárnutí populace a který zasedá třikrát do roka. Byla zřízena v roce 2006 usnesením vlády. Rada „*usiluje o vytvoření podmínek pro zdravé, aktivní a důstojné stárnutí a stáří v České republice a aktivní zapojení starších osob do ekonomického a sociálního rozvoje společnosti v kontextu demografického vývoje*“.¹⁸²

Do další činnosti Rady patří zabývání se problematikou lidských práv seniorů, iniciace a návrhy legislativy pro téma stárnutí a stáří, iniciace a podpora spolupráce mezi aktéry v této oblasti, sledování a vyhodnocování mezinárodních dokumentů, podněcování výzkumů a analýz a šíření statistických údajů a informací v této oblasti.

¹⁷⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Akční plán k naplnění Strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti na období 2023–2025*. Online. s. 17 [cit. 2024-05-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/III.+Ak%C4%8Dn%C3%AD+pl%C3%A1n+k+napln%C4%9Bn%C3%AD+Strategick%C3%A9ho+r%C3%A1mce+p%C5%99%C3%ADpravy+na+st%C3%A1rnut%C3%AD+spole%C4%8Dnosti+na+obdob%C3%AD+2023-2025.pdf/600fc1c4-2fd9-4540-7a62-b076af25aa8c>.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 20

¹⁸¹ Tamtéž, s. 43

¹⁸² *Rada vlády pro seniory a stárnutí populace*. Online. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/rada-vlady-pro-seniory-a-starnuti-populace>.

Činnost Rady je financována převážně z rozpočtu MPSV (Ministerstva práce a sociálních věcí).¹⁸³

Rada pravidelně předává Cenu Rady vlády pro seniory a stárnutí populace, a to od roku 2015. Předává ji osobnostem, organizacím a dalším subjektům, které jsou svou činností přínosem pro kvalitní život seniorů a pro řešení problematiky stáří a stárnutí populace. Cílem této ceny je zviditelnění problematiky stárnutí a stáří, motivace k aktivnímu stárnutí, zdůraznit důležitost mezigenerační solidarity a dialogu mezi generacemi, předvést, jak mohou být senioři prospěšní, na příkladech dobré praxe a ukázat nejprospěšnější projekty zviditelňující problematiku stáří a stárnutí.¹⁸⁴

2.4. Asociace univerzit třetího věku ČR

Asociace univerzit třetího věku (dále jen „Asociace“) je zapsaný spolek, který sdružuje vysoké školy v České republice, jejichž součástí je Univerzita třetího věku (dále jen „U3V“), jakožto forma celoživotního vzdělávání starších osob. Byla založena v roce 1993 v Praze s cílem „*iniciovat a podporovat zakládání univerzit třetího věku na VŠ v ČR, dále organizovat setkání a pracovní semináře zainteresovaných škol a fakult za účelem výměny poznatků a zkušeností či iniciovat legislativní změny týkající se seniorského vzdělávání*“. Je prostředníkem mezi MŠMT (Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy) a vysokými školami v oblasti financování vzdělávání seniorů na U3V. Je také v kontaktu s Mezinárodním sdružením univerzit třetího věku (AIUTA) a s Evropskou federací starších studentů (EFOS).¹⁸⁵

Asociace tvoří a aktualizuje metodiky pro kontrolu kvality vzdělávání U3V, dbá o etiku, popularizuje tuto formu vzdělávání mezi lidmi, snaží se zvyšovat dostupnost tohoto vzdělávání a reprezentovat U3V.¹⁸⁶

Asociace vznikla v roce 1993 po tom, co byla založena Mezinárodní asociace univerzit třetího věku AUITA V ROCE 1975 a první Akademie třetího věku v Přerově. První U3V na území Čech a Moravy vznikla v roce 1986 v Olomouci. Asociace se v roce svého vzniku stala i členem AUITA a o rok později i členem sdružení EFOS.¹⁸⁷

¹⁸³ *Statut Rady*. Online. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/statut-rady>.

¹⁸⁴ *Cena Rady vlády pro seniory a stárnutí populace*. Online. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/cena-rady-vlady-pro-seniory-a-starnuti-populace>.

¹⁸⁵ *Asociace univerzit třetího věku ČR*. Online. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.au3v.cz/index.php>.

¹⁸⁶ Tamtéž

¹⁸⁷ *Historie AU3V*. Online. Asociace univerzit třetího věku ČR. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.au3v.cz/historie-au3v>.

2.5. Senioři České republiky, z.s.

Senioři České republiky (dále jen „SČR“) jsou zapsaný spolek, který hájí zájmy a požadavky starších osob a osob se zdravotním postižením¹⁸⁸. Vznikli jako spolek v roce 1990 a v roce 2014 byli zapsáni do rejstříku spolků¹⁸⁹. Do nedávna SČR vystupovali pod jménem Svaz důchodců ČR¹⁹⁰. Sídlí v Praze a účelem je „ochrana práv a oprávněných potřeb a zájmů seniorů bez rozdílu jejich národnosti, rasy, politického přesvědčení a náboženského vyznání v duchu hesla „senioři seniorům – aby člověk nebyl sám““¹⁹¹. Tento zapsaný spolek vychází z obecných zásad, které jsou uvedeny ve Vídeňském mezinárodním akčním plánu stárnutí vydaném v roce 1982 Organizací spojených národů.¹⁹²

Mezi činnosti SČR patří zasazení, že životní úroveň starších lidí bude přiměřená životní úrovni ostatních obyvatel. Snaží se zvýšit kvalitu sociální a zdravotní péče pro seniory, zajistit pro ně charitativní pomoc a další služby, které jsou potřeba. Snaží se šířit volnočasové aktivity seniorů a jejich celoživotní vzdělávání. Připomínkuje a vyjadřuje stanoviska při tvoření právních předpisů týkajících se seniorů. Poskytuje členům i dalším seniorům bezplatné poradenství v rozmanitých oblastech a oborech. Zaměřuje se na volnočasové aktivity pro seniory a pořádá zájezdy a rekreační pobyty. Prostřednictvím různých informačních prostředků podává zprávy o své činnosti a o problematice seniorské části populace. Vykonává mezinárodní aktivity, které mají za cíl spolupracovat se zahraničními organizacemi. Spolupracuje i s národními orgány subjekty, které jsou zainteresované do problematiky seniorů. V poslední řadě ustavuje orgány a jednotlivce do určitých postavení v rámci organizace.¹⁹³

Členem SČR se může stát každý důchodce nebo senior, či kdokoliv, kdo chce naplňovat účel organizace¹⁹⁴. Stačí vyplnit přihlášku o členství a zaplatit členský poplatek a na základě toho vydá základní organizace legitimizaci, která prokazuje členství¹⁹⁵. Každý člen má pak svá

¹⁸⁸ *O nás*. Online. Senioři České republiky, z.s. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: <https://senioricr.cz/clenstvi/>.

¹⁸⁹ *Stanovy Seniorů České republiky, z.s.* Online. 2022, s. 2. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: https://senioricr.cz/wp-content/uploads/2023/09/stanovy_2022.pdf.

¹⁹⁰ *O nás*. Online. Senioři České republiky, z.s. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: <https://senioricr.cz/clenstvi/>.

¹⁹¹ *Stanovy Seniorů České republiky, z.s.* Online. 2022, s. 2. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: https://senioricr.cz/wp-content/uploads/2023/09/stanovy_2022.pdf.

¹⁹² *O nás*. Online. Senioři České republiky, z.s. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: <https://senioricr.cz/clenstvi/>.

¹⁹³ *Stanovy Seniorů České republiky, z.s.* Online. 2022, s. 2–3. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: https://senioricr.cz/wp-content/uploads/2023/09/stanovy_2022.pdf.

¹⁹⁴ *Stanovy Seniorů České republiky, z.s.* Online. 2022, s. 3. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: https://senioricr.cz/wp-content/uploads/2023/09/stanovy_2022.pdf.

¹⁹⁵ Tamtéž

práva a povinnosti¹⁹⁶. SČR mají i několik orgánů, mezi které patří Republikový sjezd, Ústřední rada, Výkonná rada, prezident, Ústřední kontrolní a revizní komise¹⁹⁷.

SČR mají několik organizačních jednotek. Základní organizace působí ve městech, v obcích a v jejich částech. Výše postavené jsou regionální organizace, které působí ve vymezených územích a sdružují základní organizace. Krajské organizace jsou postavené nejvýše a sdružují základní a regionální organizace, přičemž v tomto případě se za kraj považuje i hlavní město Praha.¹⁹⁸

2.6. SeniorPas a Karta seniora

Karta seniora a SeniorPas jsou dva projekty, které jsou zaměřené na poskytování slev a výhod starším osobám. Jejich princip je velmi podobný, ale v jistých detailech se liší.

2.6.1. SeniorPas

SeniorPas je projekt, který podporuje obyvatele starší 55 let věku. Jedná se o „systém slev na výrobky a služby poskytované držitelům karet Senior Pas“. Slevy 5–50 % jsou poskytovány v oblastech zdravotnictví, cestování, muzea, lázeňství wellness apod.¹⁹⁹

Karta platí na celém území ČR a jejím držitelem se může stát každá osoba, která je starší 55 let věku a má trvalé bydliště v ČR. Registrace je bezplatná a karta má neomezenou platnost. Poskytovatelem se může stát každý, kdo podepíše smlouvu, a tak se zdarma zapojí do projektu.²⁰⁰

Projekt byl zřízen Jihomoravským krajem, Olomouckým krajem, Krajem Vysočina, Karlovarským krajem, Královéhradeckým krajem, Moravskoslezským krajem, Pardubickým krajem, Ústeckým krajem, Zlínským krajem, Jihočeským krajem a Středočeským krajem. Na stránkách projektu lze kromě poskytovatelů slev najít i novinky ze světa blízké starším osobám, časopisy, které jsou vydávány v jednotlivých zapojených krajích, odkaz na aplikaci i facebookovou stránku projektu.²⁰¹

¹⁹⁶ *Stanovy Seniorů České republiky, z.s.* Online. 2022, s. 4. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: https://senioricr.cz/wp-content/uploads/2023/09/stanovy_2022.pdf.

¹⁹⁷ Tamtéž

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 8

¹⁹⁹ *Pardubický kraj*. Online. SeniorPas. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: <https://www.seniorpasy.cz/pardubicky-kraj/>.

²⁰⁰ *Odpovědi na nejčastější otázky*. Online. SeniorPas. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: <https://www.seniorpasy.cz/odpovedi-na-nejcastejsi-otazky/>.

²⁰¹ *SeniorPas*. Online. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: <https://www.seniorpasy.cz/>.

2.6.2. Karta Seniora

Karta Seniora je projekt, který se snaží podporovat činnost Jednoty důchodců na Slovensku (více v kapitole 3.5.) a Seniorů České republiky. Snaží se podporovat přeshraniční spolupráci a aktivity seniorů pomocí slevové sítě poskytovatelů produktů a služeb. Karta je „*osobní průkaz seniora, který jej opravňuje k čerpání slev u poskytovatelů slev zapojených do projektu*“. Též slouží jako členská karta do Jednoty důchodců na Slovensku a Seniorů České republiky. Karta Českých seniorů je fialové barvy a umožňuje čerpat slevy jak v ČR, tak na Slovensku.²⁰²

Tento projekt má heslo, které zní: „*bud'te aktivní v každém věku*“. Slevy na produkty a služby, které jsou uvedeny v katalogu na internetových stránkách, totiž seniorům usnadňují aktivní trávení volného času, setkávání s přáteli a poznávání nových lidí a míst. Projekt je podporován Jednotou důchodců na Slovensku, Seniorů České republiky, Společně o.p.s. a SeniorPasem.²⁰³

Společně o.p.s. je společnost věnující se projektům cíleným na rodinu, seniory a mezigenerační soužití v ČR. Spolupracuje s mnoha subjekty, které pomáhají seniorům a rodinám a informují je v různých oblastech života. Tato organizace se stará o realizaci tohoto projektu.²⁰⁴

2.7. Projekty

Prvním projektem, který zmiňuje a iniciovalo MPSV je projekt „Senioři v krajích“. Je to projekt implementace politiky stárnutí na úroveň krajů. Realizoval se v rozmezí let 2017–2022 a byl financován Operačním programem zaměstnanost a státní rozpočtem.²⁰⁵

Tento projekt měl několik výstupů. Seniorská obálka I.C.E. je kartou, která pomáhá v případě naléhavé pomoci²⁰⁶. Vyplňují se do ní zdravotní údaje, které umožňují rychlejší a kvalitnější zdravotní pomoc²⁰⁷. Dalším výstupem je Sborník dobré praxe, který uvádí příklady z různých měst a krajů²⁰⁸. Kromě sborníku se vydávaly časopisy Magazín Povzbuzení a

²⁰² *Informace o projektu*. Online. Karta Seniora. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: <http://www.kartaseniора.eu/informace-o-projektu/>.

²⁰³ *Karta Seniora*. Online. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: <http://www.kartaseniора.eu/>.

²⁰⁴ *Informace o projektu*. Online. Karta Seniora. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: <http://www.kartaseniора.eu/informace-o-projektu/>.

²⁰⁵ *ESF projekt Politika stárnutí na krajích*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/esf-projekt-politika-starnuti-na-krajich>.

²⁰⁶ *I.C.E. karta*. Online. [cit. 2024-05-08]. Dostupné

z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/4613499/Seniorsk%C3%A1+ob%C3%A1lka+-let%C3%A1k.pdf/6f7ab5a4-2482-6de7-1489-eaff756a4a63>.

²⁰⁷ Tamtéž

²⁰⁸ *Sborník dobré praxe*. Online. 2021. [cit. 2024-05-08]. Dostupné

z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/4613499/Sbornik_Dobre_praxe_Seniori_v_krajich_2021.pdf/fc6edb06-cd9c-b524-00c2-98cebe0c4792.

Zpravodaj Senioři v krajích²⁰⁹. Výstupem byly i kulaté stoly s rozmanitým programem tréninkového či vzdělávacího charakteru²¹⁰. Za zmínku stojí i vyhlášení ocenění Společnost přátelská 55+, což je soutěž v různých krajích pro ty, kteří zaměstnávají občany starší 55 let věku²¹¹. V rámci projektu se konalo i malování obrázků od dětí pro seniory he Dni seniorů a k Vánocům²¹². Součástí byla i celosvětová výzva Jerusalema challenge pro děti a seniory, která spočívá v nacvičení a natočení tance a která měla děti a seniory rozhybat po koronavirovém lockdownu²¹³.

Druhým projektem, uvedeným MPSV, je Restabus. V rámci Programu ETA se zabývá metodikou týkající se seniorského abusu, fenoménem EAN – týrání, zneužívání, zanedbávání a další nevhodné jednání a zacházení s osobami vyššího věku. Metodika obsahuje typologii, detekci, prevenci a intervenci tohoto fenoménu. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity udělala v rámci projektu důležitý krok, kterým je definice seniorského abusu schválená Výborem pro práva starších lidí Rady vlády ČR pro lidská práva. Definuje ho jako *„týrání, zneužívání, zanedbávání seniorů a špatné zacházení s nimi (tzv. elder abuse and neglect) je jednorázové nebo opakované, záměrné nebo nezáměrné jednání nebo nečinnost vůči člověku vyššího věku, typicky ve vztahu odůvodněně očekávatelné důvěry, v jehož důsledku došlo ke škodě či újmě fyzické, psychické, sociální, materiální, právní nebo mravní, případně k jejich kombinaci. Důsledkem tohoto jednání či nečinnosti může být kromě ohrožení majetku, zdraví, života, svobody nebo lidské důstojnosti také vznik či prohloubení situační, dočasné nebo celkové zranitelnosti člověka. Výše definované týrání, zneužívání, zanedbávání seniorů a špatné zacházení s nimi může, ale nemusí naplňovat skutkovou podstatu trestného činu. Jeho původci mohou být jednotlivci, instituce či společenské prostředí“*.²¹⁴

2.8. Další

Stránky MPSV jsou bohatě naplněné. Je tam uvedeno mnoho dalších dokumentů, aktivit a příkladů dobré praxe, které působí dojmem, že ČR opravdu záleží na starších občanech a že

²⁰⁹ *Výstupy projektu - časopisy*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/vystupy-projektu-casopisy>.

²¹⁰ *Výstupy projektu - kulaté stoly*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/vystupy-projektu-kulate-stoly>.

²¹¹ *Společnost přátelská 55+*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/spolecnost-pratelaska-55->.

²¹² *Děti malují seniorům*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/deti-maluji-seniorum>.

²¹³ *Tančete s námi! Výzva Jerusalema Challenge pro děti i seniory*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/tancete-s-nami-vyzva-jeruselema-challenge-pro-deti-i-seniory>.

²¹⁴ *Restabus - Metodika - Široká definice seniorského abusu*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-10]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/restabus-metodika-siroka-definice-seniorskeho-abusu>.

neustále vyvíjí snahy o zlepšení jejich situace, kvality jejich života a pospolitost a solidaritu celé české společnosti.

Dotační program na podporu seniorských organizací podporuje na celém území veřejně účelové aktivity organizací, které pracují se seniory nebo které jsou seniory založeny, Dotační program se vypisuje každý rok a příslušné organizace si tam mohou zažádat o finanční podporu pro svou činnost. Dohledatelné jsou záznamy od roku 2012.²¹⁵

Kromě vnitrostátních a mezinárodních strategických, koncepčních a legislativních dokumentů, jejichž výběr je zmíněn výše, jsou uvedeny příklady dobré praxe. Je tam uveden formulář, který může vyplnit kdokoli, kdo provádí proseniorskou činnost, nebo se chce podělit o své myšlenky a nové přístupy v seniorské tematice, a inspirovat tak ostatní²¹⁶. Příklady jsou rozděleny do šesti oblastí: celoživotní učení, dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce, ochrana seniorů proti zneužívání, péče o seniory a kvalitní prostředí pro život seniorů, zaměstnání starších pracovníků a seniorů, zdravé a aktivní stárnutí²¹⁷. Pro příklad bude uveden jeden příklad z každé oblasti.

Prvním příkladem dobré praxe je činnost regionálního dobrovolnického centra TOTEM. Projekt Moudření – škola zdravého, aktivního stárnutí byl zahájen na začátku roku 2013 s cílem posílit jistotu seniorů při životním rozhodování a umožnit jim jejich seberealizaci. Jedná se o studijní program zaměřený na témata týkající se seniorů, stáří a stárnutí.²¹⁸

Druhým příkladem dobré praxe je Program 3G – tři generace. Funguje od listopadu roku 2011 na území Prahy a je postaven na lidskosti, na vzájemné pomoci a na dobrovolnosti. Snaží se o podporu mezigeneračního soužití a porozumění. Cílovou skupinou jsou osoby starší 50 let věku, které nemají vnoučata, nebo se s nimi z nějakého důvodu nemohou vídat, a pro rodiny s dětmi, které už nemají prarodiče. Jedná se o vytvoření vztahu mezi starší osobou a dítětem a o vzájemnou pomoc mezi rodinou a starší osobou na základě individuálního plánu služby.²¹⁹

²¹⁵ *Dotační program na podporu veřejně účelných aktivit seniorských a proseniorských organizací s celostátní působností.* Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. 15.11.2023. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/cs/web/cz/dotacni-program-na-podporu-seniorskych-organizaci>.

²¹⁶ *Archiv příkladů dobré praxe.* Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. 23.1.2023. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/cs/web/cz/archiv-prikladu-dobre-praxe>.

²¹⁷ Tamtéž

²¹⁸ *Příklad dobré praxe – Česká republika: Není důležité, že stárneme, ale jak stárneme....* Online. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/documents/20142/372809/moudro.pdf/66df98b5-f37f-4515-3a69-6243b93164c8>.

²¹⁹ *Příklad dobré praxe – Česká republika: Mezigenerační soužití.* Online. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: https://data.mpsv.cz/documents/20142/372809/Hestia_p1.pdf/65a08719-1f03-2cc3-b890-1b377f675a6e.

Třetím příkladem dobré praxe je ochrana seniorů proti zneužívání v rámci projektu Seniorská akademie v Brně. Projekt byl zahájen v roce 2007 a byl ukončen v roce 2013. Cílem byla příprava seniorů na samostatný, bezpečný, důstojný a klidný život ve společnosti a aktivně seniory zapojit do veřejného života. Činnost měla formu studijního programu na U3V.²²⁰

Čtvrtým příkladem dobré praxe je projekt Praktické využití telemedicíny v léčbě chronických chorob, který probíhá od začátku roku 2013 ve Fakultní nemocnici Olomouc, Národním telemedicínském centru. Jedná se o screening převážně seniorských pacientů s definovanými chronickými kardiovaskulárními problémy. telemedicínské služby umožňují dálkové měření vybraných biomedicínských parametrů, takže není potřeba stálá asistence zdravotnického personálu.²²¹

Pátým příkladem dobré praxe je Projekt pro rodinné pečující o seniory – Pomáháme pečovat, který realizovala Diakonie ČCE po celé ČR od začátku roku 2013 do poloviny roku 2015. V rámci projektu bylo pečujícím poskytováno vzdělávání, informace i podpora formou poradenství na bezplatné informační lince a na poradenském portálu.²²²

Šestým příkladem dobré praxe je projekt Miss staré koleno, který se konal od dubna do června roku 2014 v domovech důchodců v Čížkovicích, Onšově, Nezdenicích, Novém Strašecí a v domovech pro seniory v Heřmanově Městci a v Boskovicích. Porotě je představeno pět hezky oblečených a namalovaných dam včetně předvedení nějakého uměleckého projevu dle vlastní iniciativy a v druhém kole se dámy předvedly v kvízu týkajícího se filmů pro pamětníky. Porota pak vyhlásila tři nejlepší dámy a všechny zúčastněné obdržely dary. Celá akce proběhla za účasti známých osobností a příbuzných.²²³

Dále jsou na stránkách MPSV uvedeny analýzy, studie a metodiky. Konkrétně se jedná o Metodický návod pro tvorbu strategií, Analýzu dopadu antidiskriminačního zákona na ochranu před věkovou diskriminací, právního rámce péče a nedůstojného zacházení, týrání, zanedbávání či zneužívání seniorů, Socioekonomicko-demografickou charakteristiku krajů ČR, Komparativní analýzu přístupu veřejné správy ve vybraných státech EU k participaci seniorů

²²⁰ *Příklad dobré praxe – Česká republika 2013: Ochrana seniorů proti zneužívání.* Online. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: https://data.mpsv.cz/documents/20142/372809/SENIOR_AKADEMIE_Mestska_policie_Brno.pdf/9c0a8540-81b5-b690-756c-b1596245c584.

²²¹ *Příklad dobré praxe – Česká republika: Dálková monitorace chronických chorob pacientů FN Olomouc.* Online. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: https://data.mpsv.cz/documents/20142/372809/Olomouc_telemedicina.pdf/28c7c931-1d43-9b5e-fdbc-48a17afd3952.

²²² *Příklad dobré praxe - Česká republika: Podpora rodinných pečujících o seniory.* Online. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: https://data.mpsv.cz/documents/20142/372809/diakonie_CCE.pdf/41f519ab-2f18-56fa-bdf3-f4c20aa41d60.

²²³ *Příklad dobré praxe - Česká republika: Zábavná aktivita.* Online. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: https://data.mpsv.cz/documents/20142/372809/Miss_stare_koleno.pdf/e88e35bb-5aac-48a4-dfdb-b4fe9c74125d.

na veřejném rozhodování, Výzkumnou zprávu z šetření realizovaného v rámci mapování implementace politiky aktivního stárnutí v obcích Moravskoslezského kraje, Komparativní analýzu veřejných politik vybraných států EU v oblasti přípravy na stárnutí vč. porovnání systémů sociálního zabezpečení, pojistných a nepojistných sociálních dávek, nemocenského a důchodového pojištění a nastavení důchodového systému, Podklady pro návrh systémového opatření v oblasti zdravého stárnutí (vícezdrojová analýza), Evaluaci projektu Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň (závěrečná evaluační zpráva), Zmapování mezigeneračních a komunitních center ve vybraných státech EU a v České republice, Zmapování segmentu služeb pro domácnosti seniorů a o Analytickou zprávu výzkumu Realizace kvalitativního výzkumu – životní postoje a preference seniorů.²²⁴

K dispozici jsou i záznamy z konferencí konaných při příležitosti mezinárodního dne seniorů z roku 2016, 2017, 2018, 2019 a 2022.²²⁵

Dále Manuál přípravy na stáří, který výsledkem práce Centra pro sociální a ekonomické strategie UK (Univerzity Karlovy) ve spolupráci s MPSV v rámci projektu ÉTA. Je pro všechny, kterým není lhostejné, jak prožijí své stáří a jakou kvalitu tato životní etapa bude mít.²²⁶

Poslední je na stránkách uveden praktický manuál pro pracovníky Úřadů práce a sociální pracovníky s názvem Zkrotíme energii v domácnosti, který je zaměřen na šetření energie a ušetření financí.²²⁷

²²⁴ *Analýzy a studie, metodika – výstupy projektu.* Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/cs/web/cz/analyzy-a-studie-metodika-vystupy-projektu>.

²²⁵ *Konference při příležitosti mezinárodního dne seniorů.* Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/cs/web/cz/konference-pri-prilezitosti-mezinarodniho-dne-senioru>.

²²⁶ *Manuál přípravy na stáří.* Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/cs/web/cz/manual-pripravy-na-stari>.

²²⁷ *Zkrotíme energii v domácnosti.* Online. 2022. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/documents/20142/372809/Zkrotime+energie+v+dom%C3%A1cnosti.pdf/1d2a7745-55d1-8a9a-eb75-fc405842b794>.

3. Aktivní stárnutí ve Slovenské republice

V této části je věnována pozornost vybraným dokumentům, organizacím, projektům a jiným institucím, které se ve Slovenské republice věnují nebo nějakým způsobem zabývají tématem aktivního stárnutí a stárnutí společnosti převážně na tomto území. Výběr byl vykonán dle dostupnosti a důležitosti přikládané autorkou.

3.1. Národní program aktivního stárnutí na roky 2021–2030

Hlavním dokumentem, který se ve Slovenské republice zabývá tématem aktivního stárnutí a stárnutí společnosti, je Národní program aktívneho starnutia na roky 2021–2030 (dále jen „Národní program“). Navazuje na předchozí a zároveň první dokument, věnující se této tématice, z roku 2014 Národní program aktívneho starnutia na roky 2014–2020²²⁸. Tvorba nového dokumentu měla několik příčin, mezi které patří předpovědi týkající se demografického vývoje a jeho vlivu na společnost, změny v rodinné instituci, změny v ekonomice (a též ve vzdělávání, v práci, v každodenním životě a v komunikaci mezi generacemi), potřeba digitální zručnosti, nenaplněné cíle z předchozího národního programu a pokroky v ostatních zemích Evropské unie²²⁹.

Hned v úvodu dokumentu je uvedena definice aktivního stárnutí Světové zdravotnické organizace, která je přeložena takto: „*aktívne starnutie ako proces optimalizácie príležitostí pre zdravie, participáciu a bezpečnosť s cieľom podporiť kvalitu života ľudí v priebehu ich starnutia*“²³⁰. S vědomím toho, co je aktivní stárnutí byla nastavena vize, globální cíl a cílová skupina tohoto Národního programu. Vizí je prosazovat a ocenit potenciál všech lidí napříč věkem, hlavně v souvislosti s procesem stárnutí, a tím podpořit tvorbu udržitelné společnosti²³¹. Globálním cílem byla zvolena tvorba vhodných podmínek pro naplnění vize dokumentu s důrazem na hodnoty, zdroje a instituce²³². Cílovou skupinou Národního programu jsou osoby vyššího věku nebo ty, které se aktivně připravují na stárnutí, především ale osoby, které by mohly být znevýhodněné kvůli svému věku²³³. Cílová skupina tedy není omezena pouze

²²⁸ *Národní program aktívneho starnutia na roky 2021-2030*. Online. Slovenská republika, 2021, s. 3. [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-prava-seniorov-prisposobovanie-verejnych-politik-procesu-starnutia-populacie/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2014-2020/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2021-2030.pdf>.

²²⁹ Tamtéž

²³⁰ Tamtéž

²³¹ Tamtéž, s. 4

²³² Tamtéž

²³³ Tamtéž, s. 5

věkovou hranicí 65 let věku a výše nebo věkem důchodovým. Z tohoto důvodu je v dokumentu využito označení starší lidé nebo starší osoby.

Národní program je složen kromě úvodu z pěti částí. První obsahuje stručně představené organizační aspekty přípravy strategického dokumentu. Druhá se věnuje teoretickým a koncepčním východiskům a struktuře domén aktivního stárnutí, které jsou podkladem pro další části dokumentu. Ve třetí části jsou z pohledu současného vývoje, možných problémů a rizik budoucího vývoje analyzovány jednotlivé oblasti aktivního stárnutí. Čtvrtá část je strategická. Na základě analýzy jsou v ní specifikovány strategické cíle, jejich milníky a opatření. V páté části jsou uvedeny implementační a koordinační mechanismy, možná rizika a způsob kontroly.²³⁴

Tento dokument je celospolečenským závazkem a pro svou udržitelnost a uskutečnitelnost vyžaduje práci a spolupráci mnoha aktérů, proto byl zpracován participativním způsobem²³⁵.

Vychází z podpory aktivního stárnutí, kterou považuje za otázku lidských práv, jak moc staví na všeobecných principech respektování důstojnosti každého člověka hodného sociální podpory v každé fázi svého života; univerzálnosti, nedělitelnosti a vzájemné propojenosti jeho práv; rovnosti a nediskriminace; nezávislosti, solidaritě, péče a subsidiarity; aktivizaci a účasti lidí různého věku na veřejných věcech; rovněž na sdílené odpovědnosti společenských aktérů a jednotlivců za dodržování lidských práv osob v jednotlivých fázích jejich života²³⁶. Dále staví na indexu aktivního stárnutí, který má čtyři základní domény: tvorba příznivého prostředí pro aktivní stárnutí, aktivní postavení starších lidí na trhu práce (zaměstnanost lidí starších 55 let věku), účast starších lidí ve společensky prospěšných aktivitách a důstojný, nezávislý a autonomní život starších lidí²³⁷. Tento index je nástroj identifikující potenciál starších osob prostřednictvím jejich příspěvku v jednotlivých doménách²³⁸. Umožňuje též měření progresu v podpoře aktivního stárnutí a v politikách aktivního stárnutí a vyšší specifikaci všeobecných principů politiky aktivního stárnutí, konkrétně se jedná o tyto principy: kombinace podpory aktivního stárnutí na společenské i individuální úrovni, preferování rodinné perspektivy (důležitost rodinného prostředí), v rámci aktivního stárnutí respekt k různorodosti aktivit lidí,

²³⁴ *Národný prograám aktívneho stárnutia na roky 2021-2030*. Online. Slovenská republika, 2021, s. 6. [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-prava-seniorov-prisposobovanie-verejnych-politik-procesu-starnutia-populacie/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2014-2020/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2021-2030.pdf>.

²³⁵ Tamtéž, s. 7

²³⁶ Tamtéž, s. 8

²³⁷ Tamtéž

²³⁸ Tamtéž, s. 8–9

orientace na různorodost aspektů života lidí v procesu stárnutí, účast a sdílení zodpovědnosti různých aktérů v rámci Národního programu²³⁹.

Ze základních domén indexu aktivního stárnutí pak vycházejí oblasti podpory aktivního stárnutí, kterými jsou podpora aktivního stárnutí v rodinné perspektivě, podpora lidských zdrojů v celoživotním cyklu, zdravotní péče a podporující AS (aktivní stárnutí), podpora ekonomické aktivity v perspektivě životního cyklu, podpora společenské participace a začlenění starších lidí, zabezpečení příjmů ve vyšším věku, podpora důstojnosti a kvality života starších lidí, politika aktivního stárnutí bližší občanům a jejich řízení, zvyšování povědomí, data a výzkum²⁴⁰.

Ke zjištění stavu ukazatelů aktivního stárnutí v republice byla zpracována východisková analýza, jejíž zjištění se týkala demografického vývoje a jeho prognóz, zkušenosti lidí a aktivním stárnutím a stavu prostředí pro aktivní stárnutí. Analýza demografického vývoje ukázala, že od 90. let se lidem prodlužuje život, zmenšuje se diference úmrtnosti mezi pohlavími (zlepšuje se úmrtnost u mužů) a společnost stárne v důsledku kombinace nízké porodnosti a stárnutí shora a ze středu věkové pyramidy.²⁴¹

Následná analýza předpokladů a kapacit pro aktivní stárnutí (stav kontextových ukazatelů) se věnovala ukazatelům, které vystihují vlivy a dopady prostředí na život lidí a jejich stárnutí. Její údaje stojí na subjektivním hodnocení respondentů. Ukázalo se, že Slovensko zaostávalo v oblasti let dožití ve zdraví, že většina respondentů označovala svou duševní pohodu a blahobyt jako horší (s vyšším věkem se pozitivní hodnocení snižuje), dále se s věkem snižovala intenzita osobních kontaktů, zastoupení starších lidí s vysokoškolským vzděláním bylo nižší a zaostávala digitální gramotnost.²⁴²

Analýza zkušeností s aktivním stárnutím (stav výstupních ukazatelů) zjistila, že některé ukazatele byly na dobré úrovni a některé zaostávaly pod průměrem EU. Největší rozdíly se objevily v zaměstnanosti starších osob. V oblasti sociální participace se nejvíce objevovala péče o děti a vnoučata, méně pak dobrovolnictví a péče o odkázané osoby v komunitě. Nižší míra byla i u politické participace a občanské angažovanosti. V oblasti nezávislého, zdravého a bezpečného života se zaostávalo nejvíce ve fyzické aktivitě. Zaostávala také dlouhodobá péče

²³⁹ Tamtéž, s. 9

²⁴⁰ *Národný program aktívneho stárnutia na roky 2021-2030*. Online. Slovenská republika, 2021, s. 9–10. [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-prava-seniorov-prisposobovanie-verejnych-politik-procesu-starnutia-populacie/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2014-2020/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2021-2030.pdf>.

²⁴¹ Tamtéž, s. 11

²⁴² Tamtéž, s. 13–14

v domácím prostředí. Ve zdravotní péči se nedostatečně jevil personál z hlediska věku, složení a jeho nedostatku. Byla zjištěna materiální deprivace u starších lidí se základním vzděláním. Fyzická bezpečnost se zlepšila, ale i tak zůstala pod průměrem. Nadprůměrně si vedl důchodový systém, který dokázal ochránit před chudobou a sociálním vyloučením.²⁴³

Strategická část dokumentu je rozdělená podle jednotlivých domén a každá má svůj strategický cíl, pod který spadá i několik cílů, které jsou rozděleny do opatření. K tomu je stanovený gestor, spolupracující subjekty, termín plnění, způsob financování a měřitelný ukazatel. Domén je uvedených celkem devět:

- 1) Podpora aktivního stárnutí v rodinné perspektivě se strategickým cílem podporovat mezigenerační solidaritu a dobré mezigenerační rodinné vztahy, aby rodina fungovala tak, jak má, a plnila své úkoly v rodinném cyklu²⁴⁴.
- 2) Podpora lidských zdrojů v celoživotním cyklu se strategickým cílem zajistit udržitelný vývoj společnosti, prostřednictvím využití potenciálu lidí pro aktivní stárnutí s pomocí udržitelného rozvoje infrastruktury dalšího vzdělávání.²⁴⁵
- 3) Zdravotní péče podporující aktivní stárnutí se strategickým cílem zajistit kvalitní a dostupnou zdravotní péči, která bude podporovat východiskový potenciál lidí pro aktivní stárnutí²⁴⁶.
- 4) Podpora ekonomické aktivity v perspektivě životního cyklu se strategickým cílem zajistit udržitelný vývoj společnosti v mezigenerační perspektivě, díky využití potenciálu, který starší osoby mají k účasti v placené práci²⁴⁷.
- 5) Podpora společenské participace a začlenění starších lidí se strategickým cílem využít potenciál starších lidí k zapojení do společensky prospěšných aktivit rozvíjejících jedince, rodiny, sousedství, komunity a podporujících soudržnost společnosti a mezigenerační výměnu²⁴⁸.
- 6) Zabezpečení příjmů ve vyšším věku se strategickým cílem založení ekonomické bezpečnosti starších lidí na dlouhodobě udržitelných veřejných zdrojích, ze kterých

²⁴³ *Národný program aktívneho stárnutia na roky 2021-2030*. Online. Slovenská republika, 2021, s. 14–15. [cit. 2024-04-23]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-prava-seniorov-prisposobovanie-verejnych-politik-procesu-starnutia-populacie/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2014-2020/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2021-2030.pdf>.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 17

²⁴⁵ Tamtéž, s. 19

²⁴⁶ Tamtéž, s. 21

²⁴⁷ Tamtéž, s. 23

²⁴⁸ Tamtéž, s. 27

budou čerpány adekvátní důchody, jiné druhy podpory a pomoci, což ochrání starší lidi před chudobou a závažnou materiální deprivací²⁴⁹.

- 7) Podpora důstojnosti, nezávislosti a kvality života starších lidí se strategickým cílem toto zajistit ve všech fázích života, včetně fáze, kdy je člověk odkázán na pomoc jiné osoby, a ve všech prostředích z hlediska mobility²⁵⁰.
- 8) Politiky aktivního stárnutí bližší občanům a jejich řízení se strategickým cílem zapojit do tvorby a implementace institucionálních mechanismů řízení politik aktivního stárnutí seniorské organizace a organizace, které se seniorům věnují²⁵¹.
- 9) Zvyšování povědomí, data a výzkum se strategickým cílem udělat společnost citlivější k tématu aktivního stárnutí a na základě výsledků výzkumů a dostupných a kvalitních dat rozhodovat v této problematice²⁵².

Mechanismy implementace Národního programu mají dvě úrovně: řídicí strukturu implementace a realizaci (výkon) jednotlivých opatření. První úroveň funguje jako součást Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky (dále jen „MPSVR SR“) a měla by zajišťovat komunikaci, stanovit pravidla a procesy pro sledování plnění cílů, koordinovat činnost gestorů, rozpoznat a vyhodnotit rizika, nastavit pravidla pro změny, opakovaně vyhodnocovat naplňování cílů, vyhodnotit strategické cíle vůči vizi a globálnímu cíli, spolupracovat s dalšími řídicími strukturami, opakovaně vyhodnocovat plnění závazku z mezinárodních dokumentů, spolupracovat s občanským sektorem a poskytovat profesionální oporu seniorským organizacím. K tomu je třeba novela zákona č. 453/2003 Z. z. o orgánech státní správy v oblasti sociálních věcí, rodiny a služeb zaměstnanosti a o změně a doplnění některých zákonů ve znění pozdějších předpisů kvůli potřebě vymezit novou působnost MPSVR SR.²⁵³

Druhá úroveň zahrnuje subjekty, které budou každý rok tvořit plán vlastních aktivit naplňujících stanovená opatření (ty, co spadají, do jejich působnosti), určí si podmínky zdrojů pokrývající jejich aktivity a plán, plní nebo zajišťuje plnění svých aktivit, spolupracují s řídicí strukturou při vyhodnocování výstupů, objevují rizika a při jejich řízení spolupracují.²⁵⁴

²⁴⁹ *Národný program aktívneho stárnutia na roky 2021-2030*. Online. Slovenská republika, 2021, s. 29. [cit. 2024-04-23]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-prava-seniorov-prisposobovanie-verejnych-politik-procesu-starnutia-populacie/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2014-2020/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2021-2030.pdf>.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 30

²⁵¹ Tamtéž, s. 35

²⁵² Tamtéž, s. 36

²⁵³ Tamtéž, s. 39–40

²⁵⁴ Tamtéž, s. 40

Na závěr dokumentu jsou zpracována (předpokládaná) rizika implementace Národního programu a nástroje k jejich řízení. Rizikem je zřízení řídicí struktury implementace na MPSVR SR, protože by to mohlo tvořit dojem, že bude problematika aktivního stárnutí vnímána jako by byla v primární působnosti a zodpovědnosti tohoto ministerstva, i když toto téma zasahuje do více ministerstev a vyžaduje jejich spolupráci. Politický cyklus je rizikem proto, že Národní program přesahuje časový horizont současné vlády, a pokud se vláda změní, nemusí dojít k naplnění stanovených cílů a opatření. Dalším rizikem je zahazení tzv. stříbrné ekonomiky. Změna priorit v politice a odborných priorit v čase může být též rizikové.²⁵⁵

Pro prevenci práce s výše zmíněnými riziky byly stanoveny nástroje. Národní program vychází z dokumentů a závazků mezinárodního charakteru. Řídicí struktura, která bude koordinovat, kontrolovat a vyhodnocovat implementaci Národního programu a která bude mít působnost nad rámec MPSVR SR. Bude se provádět průběžná kontrola a vyhodnocení implementace, což zavčasu odhalí chyby a nesrovnalosti. Utvoří se podmínky pro souhru subjektů pracujících na implementaci (komunikace a jasná pravidla). Nastavit ve společnosti větší citlivost k tématu aktivního stárnutí a tím, nastavit postoje k tomuto tématu jako z důležité životní strategie pro jednotlivce, rodiny, skupiny, komunity a společnosti. Nastavit takové podmínky, aby se složky společnosti zapojily do implementace Národního programu.²⁵⁶

3.2. Rada vlády Slovenské republiky pro práva seniorů a přizpůsobování veřejných politik procesu stárnutí populace

Tato rada navrhuje a koordinuje opatření, která jsou zaměřena na práva seniorů a na eliminaci negativních důsledků stárnutí populace. Každým rokem vytváří svůj pracovní program, který bude plnit. Rada navázala svou činností na Výbor pro seniory, který byl na tuto radu transformován 8. 1. 2014. Spolupracuje s jinými ministerstvy a ústředními orgány státní správy, s orgány místní a regionální samosprávy, s mimovládními organizacemi a s vědeckými pracovišti a akademickými instituty.²⁵⁷

Ve své působnosti navrhuje, koordinuje a kontroluje opatření, která jsou zaměřena na eliminaci negativních důsledků procesu stárnutí populace na ekonomiku, trh práce, důchodový

²⁵⁵ *Národný program aktívneho stárania na roky 2021-2030*. Online. Slovenská republika, 2021, s. 41. [cit. 2024-04-24]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-prava-seniorov-prispobovanie-verejnych-politik-procesu-starnutia-populacie/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2014-2020/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2021-2030.pdf>.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 41–42

²⁵⁷ *Rada vlády Slovenskej republiky pre práva seniorov a prispobovanie verejných politik procesy stárania populácie*. Online. In: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/rada-vlady-sr-prava-seniorov/>.

system a další oblasti života společnosti. Předkládá vládě Slovenské republiky podněty na zvýšení úrovně podpory, ochrany a dodržování práv seniorů. Zpracovává návrhy a iniciuje vypracování částkových a systémových opatření na prosazování zájmů seniorů při řešení otázek životních podmínek, rovnosti příležitostí a rovného zacházení se seniory a na zlepšení dodržování práv seniorů. Monitoruje, připomínkuje a iniciuje vypracování koncepčních materiálů a prosazuje plnění opatření vyplývající ze schválených koncepcí tvorby a rozvoje životních podmínek seniorů ve všech oblastech života a jejich začleňování do společnosti, které vypracovali ministerstva a ostatní ústřední orgány státní správy, obce a samosprávné kraje. Zaujímá stanoviska a přijímá usnesení k návrhům zákonů a jiných všeobecně závazných právních předpisů, které mohou mít dosah na současný stav a rozvoj životních podmínek seniorů, předkládá ministerstvům a ostatním ústředním orgánům státní správy podněty na tvorbu a změnu právních předpisů upravujících práva, povinnosti a podporu seniorů ve všech oblastech života. Zúčastňuje se procesu tvorby a vyhodnocování plnění Národního programu aktivního stárnutí, podílí se na aktualizaci tohoto dokumentu a na vypracování a připomínkování dalších materiálů, které se bezprostředně dotýkají postavení seniorů a problematiky stárnutí populace. Podává iniciativní návrhy obcím a samosprávným krajům, mimovládním organizacím a zájmovým sdružením v oblasti rozvoje sociálních služeb, sociální prevence a sociálního poradenství v zájmu zlepšení koordinace činností při tvorbě a rozvoji životních podmínek seniorů ve všech oblastech života a při jejich integraci do společnosti. Spolupracuje s orgány státní správy, orgány samosprávy, občanskými sdruženími seniorů a s dalšími právníckými osobami a fyzickými osobami orientovanými na prosazování zájmů seniorů. Podněcuje výzkumnou činnost v oblasti životních podmínek seniorů a stárnutí populace a přehodnocování zdrojů statistických informací důležitých pro koncepční práci v této oblasti; zvláštní pozornost věnuje tvorbě analýzy stavu sociální a zdravotní péče o seniory. Sleduje dokumenty Evropské unie a mezinárodních organizací zabývajících se problematikou seniorů a stárnutí populace a předkládá návrhy na jejich rozpracování a zabezpečení jejich uplatnění a uplatňování. Předkládá návrhy na udělení ocenění pro osobnosti, organizace a další subjekty za významný přínos ke zvýšení kvality života seniorů a k řešení problematiky stárnutí a stáří. V poslední řadě též plní další úkoly, kterými ji pověří vláda Slovenské republiky.²⁵⁸

²⁵⁸ *Štatút Rady vlády Slovenskej republiky pre práva seniorov a prispôsobovanie verejných politík procesu starnutia populácie*. Online. In: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, s. 1–2 [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/legislativa/dokumenty-zoznamy-pod/statut.pdf>.

Rada vydává zprávy o vývoji kriminality páchané na seniorech a také zprávy o provádění úkonů.²⁵⁹

Výbor pro seniory, který předcházel Radě vlády Slovenské republiky pro práva seniorů a přizpůsobování veřejných politik procesu stárnutí populace, se během svého působení o několik významných úkonů. Podílel se na přípravě Celostátní strategie ochrany a podpory lidských práv ve Slovenské republice, jejíž součástí je i oblast práv starších osob²⁶⁰. Konkrétně se jedná o východiskový materiál za oblast práv starších osob, který byl schválen Radou vlády Slovenské republiky pro práva seniorů a přizpůsobování veřejných politik procesu stárnutí populace v roce 2014²⁶¹.

Tento materiál vychází z uznání univerzálnosti, nedělitelnosti a vzájemné propojenosti základních lidských práv a svobod, které musí být garantované každému člověku bez ohledu na jakékoli jeho charakteristiky, včetně věku. Stanovuje klíčová práva, kterými jsou svoboda myšlení, názoru a projevu, právo na informace, právo na soukromí, právo vlastnit majetek, svoboda pohybu. Usiluje o nastolení podmínek pro plnohodnotnou společenskou participaci starších osob cestou respektu k jejich přirozené důstojnosti, podpory jejich bezpečnosti, maximální možné nezávislosti, ochrany před diskriminací a zlým zacházením.²⁶²

Byla stanovena struktura pro zabezpečení lidských práv starších osob od všeobecného ke specifickému: Rada vlády SR (Slovenské republiky) pro lidská práva, národnostní menšiny a rovnost pohlaví, institut veřejného ochránce práv zřízeného podle ústavy SR, Slovenské národní středisko pro lidská práva, vědecko-výzkumné a vzdělávací pracoviště (aktivita není koordinovaná), média (aktivita není koordinovaná), občanská sdružení a jiné mimovládní seskupení (Jednota důchodců na Slovensku)²⁶³. Veřejné politiky by měly být tvořeny s respektem k principům, kterými jsou důstojnost, nediskriminace a rovné zacházení, nezávislost, seberealizace, péče, solidarita a účastna správě věcí veřejných²⁶⁴.

²⁵⁹ Rada vlády Slovenskej republiky pre práva seniorov a prispôsobovanie verejných politik procesu starnutia populácie. Online. In: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/rada-vlady-sr-prava-seniorov/>.

²⁶⁰ Výbor pre seniorov. Online. In: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/spolocny-sekretariat-vyborov/vybor-pre-seniorov/>.

²⁶¹ Východiskový materiál za oblasť práv starších osôb k Celoštátnej stratégii ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike. Online. Bratislava, 2014, s. 1. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: https://www.radavladylp.gov.sk/data/files/4833_priloha-c-2-prava-starsich-osob.pdf?csr=17178292151660776245.

²⁶² Tamtéž, s. 3

²⁶³ Tamtéž, s. 7–9

²⁶⁴ Tamtéž, s. 10–11

3.3. Rada vlády Slovenskej republiky pro rodinu a demografický vývoj

Rada vlády Slovenskej republiky pro rodinu a demografický vývoj je stály orgán vlády v oblasti ochrany a podpory rodin a demografického vývoje. Posláním této rady je podporovat integraci a synergii relevantních státních, profesních a sociálních institucí, které působí v oblasti rodinné politiky, a jejím cílem je navrhovat efektivní řešení k dosažení zlepšení plnění rodinných funkcí, příznivého demografického vývoje a zmírnění procesu stárnutí populace.²⁶⁵

Rada byla zřízena se závazkem podporovat rodinu, protože rodina je základní buňka společnosti a je též nositelkou základních lidských, kulturních, sociálních, občanských a duchovních hodnot. Podpora rodiny je vnímána jako prioritní nástroj k řešení problematiky nepříznivého demografického vývoje.²⁶⁶

Slovenské společnosti působí vážné problémy dlouhodobě nízká porodnost a rychlé stárnutí obyvatelstva. Má to významný vliv na sociální a zdravotní systém, vzdělávání, dostupnost bydlení a trh práce, který bude nucen reagovat na zvyšování zatížení obyvatelstva v produktivním věku. Pozitivní vliv na tyto následky by mohla mít podpora mladých lidí, rodin a návratová migrace. Proto model rodinné politiky vyžaduje přestavbu, a to prostřednictvím Národní strategie na podporu rodiny a demografického vývoje ve Slovenskej republice.²⁶⁷

Národní strategický rámec na podporu rodiny a demografického vývoje do roku 2030 má několik strategických prioritních oblastí: prevenci, ochranu dětí a mládeže, zdraví a zdravotní péče v kontextu rodin, soulad péče o členy rodiny se zaměstnáním, trh práce a zaměstnanost, ekonomické a finanční nástroje, bydlení a návratová migrace²⁶⁸. Tyto oblasti jsou provázány snahou o zvýšení porodnosti²⁶⁹. Jednotlivé oblasti obsahují analýzu stavu, cíle a opatření, kterých je třeba dosáhnout. Některé cíle a opatření se týkají i seniorů nebo se týkají zmírnění procesu stárnutí populace. Prostředí rodiny je pro téma aktivního stárnutí velmi důležité.

²⁶⁵ *Rada vlády Slovenskej republiky pre rodinu a demografický vývoj*. Online. In: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-rodinu-demograficky-vyvoj/>.

²⁶⁶ *Návrh na zriadenie Rady vlády Slovenskej republiky pre rodinu a demografický vývoj*. Online. s. 1 [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-rodinu-demograficky-vyvoj/statut-rady-rodinu-schvaleny-final.pdf>.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 1–2

²⁶⁸ *Národný strategický rámec na podporu rodiny a demografického vývoja do roku 2030*. Online. Bratislava, 2022, s. 2. [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-rodinu-demograficky-vyvoj/narodny_strategicky_ramec_rodiny_demografickeho_vyvoja.pdf.

²⁶⁹ Tamtéž

3.4. Asociace univerzit třetího věku na Slovensku

Asociace univerzit třetího věku na Slovensku byla založena v roce 1994. Jedná se o spolek, který je dobrovolným a nezávislým sdružením vysokých škol třetího věku. Asociace pořádá schůze se zástupci jednotlivých univerzit třetího věku dvakrát do roka. Od roku 2000 je členem Mezinárodní asociace univerzit třetího věku v Toulouse (AIUTA).²⁷⁰

Hlavní úlohou asociace je iniciovat vznik nových univerzit třetího věku, metodicky podporovat a vést existující, vzdělávat své členy, vytvářet pozitivní společenské klima pro rozvoj seniorského vzdělávání a posilovat vzdělávání ve společensky potřebných tématech.²⁷¹

Ve Slovenské republice U3V pracují při vysokých školách, což znamená, že vycházejí z francouzského modelu. První z nich zde vznikla v roce 1990 na Univerzitě Komenského v Bratislavě a podíl na tom měla Jednota důchodců na Slovensku. Posláním U3V je poskytování zájmového vzdělávání občanům starších 45 let věku, vytvořit prostor pro uspokojování touhy po poznání i odborných znalostech. Činnost U3V je koordinovaná centry/instituty/ústavy celoživotního vzdělávání nebo odděleními pro vzdělávání na rektorátech jednotlivých univerzit. Věková hranice byla nastavena na 45 let věku a více, avšak průměrný věk byl vypočítán na 60–65 let věku. Pravidla a interní předpisy pro přípravu a realizaci vzdělávání si každá U3V stanovuje sama.²⁷²

S ohledem na věk jsou stanovené priority. U osob ve věkovém rozmezí 45–60 let je kladen důraz na podporu tvorby nových a rozvoj existujících vzdělávacích aktivit podporujících digitální, finanční, mediální, čtenářskou a matematickou gramotnost z důvodu udržení se na trhu práce. U osob starších 60 let věku se klade důraz na podporu tvorby a rozvoje aktivit zvyšujících kvalitu života prostřednictvím zvyšování úrovně civilizační gramotnosti jednotlivců, podpora rozvoje vzdělávání, vlastního sociálního a kulturního potenciálu jednotlivce, a nakonec i rozvoj klíčových kompetencí s důrazem na identifikaci a aplikaci jejich propojení na komunitu. Jedná se tedy hlavně o rozvoj zájmového vzdělávání.²⁷³

Vzdělávací aktivity na U3V jsou v základním modelu na 3 roky, 16–30 vyučovacích hodin za jeden semestr. Podmínky pro účast jsou dvě: minimální věková hranice 45 let a ukončené

²⁷⁰ *Asociácia univerzít tretieho veku na Slovensku*. Online. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://asutv.sk/>.

²⁷¹ *Správa o súčasnom stave seniorského vzdelávania na Univerzitách tretieho veku, a jeho ďalší rozvoj*. Online. 2021, s. 2. [cit. 2024-05-02]. Dostupné z: https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-prava-seniorov-prisposobovanie-verejnych-politik-procesu-starnutia-populacie/asociacia-univerzit-tretieho-veku-slovensku/2021_asutv.pdf.

²⁷² Tamtéž

²⁷³ Tamtéž, s. 3

stredoškolské vzdelání. Po ukončení absolventi získají osvědčení o absolvování, které ale není potvrzením o získání stupně vzdelání.²⁷⁴

Vzdělávání na U3V je financováno ze tří zdrojů. Prvním zdrojem je mateřská univerzita (individuální), druhým zdrojem je samotný účastník (individuální) a třetí jsou zdroje externí. Tento poslední zdroj je stále výrazně problematický.²⁷⁵

3.5. Jednota důchodců na Slovensku

Jednota důchodců na Slovensku (oficiální zkratka „JDS“) vznikla v prosinci roku 1989 a sídlí v Bratislavě. Jedná se o právnickou osobu, která reprezentuje a mluví za občany Slovenské republiky v důchodovém věku. Má za cíl chránit a obhajovat společenské zájmy a práva fyzických osob v důchodovém věku, prosazovat jejich oprávněné požadavky na spravedlivé a důstojné důchodové zabezpečení, Ústavou Slovenské republiky zaručená práva na zdravotní a sociální péči. JDS spolupracuje se zákonodárnými orgány, výkonnými orgány státní správy a samosprávy, odborovými organizacemi a dalšími občanskými a zájmovými sdruženími a při tom sleduje vývoj životní úrovně důchodců podle prokazatelných životních nákladů a na jejich základě iniciuje legislativní opatření. Podílí se na organizování zdravotní, rekreační, rekondiční, lázeňské a rekreační péče o důchodce, na jejich kulturních, sportovních a turistických aktivitách. Pomáhá při realizaci systému celoživotního vzdělávání s důrazem na postproduktivní věk. Podporuje a rozvíjí kulturně-sociální aktivity a podílí se na organizování akcí podle vlastního uvážení. Vytváří mezinárodní aktivity. Poskytuje svým členům poradenství v sociální, zdravotní, právní oblasti i v jiných oblastech v rámci svých možností. Vydává periodické i neperiodické publikace a časopisy, organizuje semináře, sympozia a odborné kurzy.²⁷⁶

JDS má organizační strukturu: základní, městské a místní organizace, okresní organizace, krajské organizace a ústředí. Díky tomuto uspořádání se vytváří předpoklady pro vzájemnou spolupráci a koordinaci společných postupů a zájmů v problematice místní a územní samosprávy a státní správy.²⁷⁷

²⁷⁴ Tamtéž, s. 7

²⁷⁵ *Správa o súčasnom stave seniorského vzdelávania na Univerzitách tretieho veku, a jeho ďalší rozvoj*. Online. 2021, s. 9. [cit. 2024-05-02]. Dostupné z: https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-prava-seniorov-prisposobovanie-verejnych-politik-procesu-starnutia-populacie/asociacia-univerzit-tretieho-veku-slovensku/2021_asutv.pdf.

²⁷⁶ *Stanovy Jednoty dôchodcov na Slovensku*. Online. [cit. 2023-12-23]. 2022. Dostupné z: https://www.jednotadohodcov.sk/modules/file_storage/download.php?file=617618b6%7C8&inline=1.

²⁷⁷ *Stanovy Jednoty dôchodcov na Slovensku*. Online. [cit. 2023-12-23]. 2022. Dostupné z: https://www.jednotadohodcov.sk/modules/file_storage/download.php?file=617618b6%7C8&inline=1.

Členství v JDS je dobrovolné, pro občany Slovenské republiky v důchodu (starobním, invalidním, předčasným, nebo výsluhovým) a pro sympatizanty. Podmínkou členství je podání písemné přihlášky a řádné členství vzniká zaregistrováním člena základní organizací, která mu vydá členský průkaz po zaplacení členského příspěvku. Každý člen má vymezená práva a povinnosti v rámci organizace.²⁷⁸

3.6.Karta seniora

I ve Slovenské republice funguje projekt Karta seniora, které se věnuje kapitola 2.6.2. Tento projekt zde podporuje Jednota důchodců na Slovensku. Na stránkách je uveden katalog slev a výhod. Pro Slovenskou republiku je karta oranžové barvy a může být využita i v České republice.²⁷⁹

3.7.Projekty

Ve Slovenské republice jsou dva důležité projekty Policie Slovenské republiky v oblasti prevence. Konkrétně se jedná o projekty „Bezpečná jeseň života“ a „Seniori zbystrite pozornosť“. První projekt je zaměřen na konkrétní cesty k základním návykům bezpečného chování s cílem poskytovat pomoc při zvýšení osobní bezpečnosti před negativními sociálně-patologickými jevy. Pilotně byl projekt uveden v roce 2010 a od roku 2012 je realizován na celostátní úrovni.²⁸⁰

Cílovou skupinou projektu Bezpečná jeseň života jsou senioři, osoby samostatně žijící, osoby s handicapem a osoby bez potřebných sociálních vazeb. Součástí projektu je i informační leták, který obsahuje rady, doporučení a kontakty v případě potřeby pomoci.²⁸¹

Druhý projekt funguje od konce roku 2022 ve spolupráci se Slovenskou poštou a.s. a to na celém území Slovenska. Cílem je ochránit zranitelnou skupinu obyvatelstva, kterou jsou starší osoby, na základě zvýšeného množství pokusů o podvodné konání.²⁸²

²⁷⁸ Tamtéž

²⁷⁹ *Karta seniora*. Online. [cit. 2023-12-17]. Dostupné z: <http://www.kartaseniara.sk/>.

²⁸⁰ *Aktuálne realizované celoslovenské aktivity*. Online. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. [cit. 2024-04-23]. Dostupné z: https://www.minv.sk/?celoslovenske_projekty_prevencie.

²⁸¹ *Bezpečná jeseň života*. Online. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. [cit. 2024-04-23]. Dostupné z: https://www.minv.sk/?O_Projekte_BJZ.

²⁸² *Aktuálne realizované celoslovenské aktivity*. Online. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. [cit. 2024-04-23]. Dostupné z: https://www.minv.sk/?celoslovenske_projekty_prevencie.

Projekt *Seniori zbystrite pozornost!* vykonávajú policisté v doprovodu poštovních doručovateľů upozorňujú seniory na praktiky a spôsoby ochrany cenností a peňěz. Poskytujú rady, jak nenaletět podvodníkům. I k tomuto projektu existuje informační letáček.²⁸³

²⁸³ *Seniori, zbystrite pozornost!*. Online. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. [cit. 2024-04-23]. Dostupné z: https://www.minv.sk/?seniori_zbystrite_pozornost.

4. Srovnání aktivního stárnutí v České a Slovenské republice

Toto srovnání vychází z informací, které byly zpracovány v předchozích kapitol a z obtížnosti vyhledávání a dostupnosti informací o problematice stárnutí jednotlivých zemí. Srovnány budou dokumenty, orgány, organizace a projekty, které jsou uvedeny v jednotlivých kapitolách. Budou tedy srovnány národní dokumenty obou zemí, rady, asociace U3V organizace a projekty. Následně je přidáno srovnání přehlednosti webových stránek ministerstev, pod které spadá problematika stárnutí, a nastíněny rezervy a přínosy.

Česká i Slovenská republika jsou členskými státy EU, OSN i WHO, a proto jsou mezinárodní dokumenty zmíněné v první kapitole základem, ze kterého vycházení národní dokumenty proseniorské politiky těchto zemí. Nejen, že jsou inspirující mezinárodní dokumenty přímo zmíněny a vyjmenovány v českých a slovenských národních dokumentech problematiky stárnutí populace, ale v samotném textu národních dokumentů lze najít shodná témata, doporučení a citace.

První oblastí komparace jsou národní dokumenty. SR vydala první dokument pro problematiku aktivního stárnutí v roce 2014 a byl to Národní program aktivního stárnutí na roky 2014–2020. V současnosti je platný a aktuální jeden dokument, který se nazývá Národní program aktivního stárnutí na roky 2021–2030 (dále jen „Národní program“). ČR vydala svůj první dokument v roce 2013 s názvem Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí po dobu let 2013–2017 (v roce 2014 byl aktualizován) a v současnosti jsou platné a aktuální dokumenty dva. Jsou jimi Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025 (dále jen „Strategický rámec“) a Akční plán k naplnění Strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti na období 2023–2025 (dále jen „Akční plán“).

Slovenský dokument uvádí přeloženou definici aktivního stárnutí od WHO, zatímco v českých dokumentech tato definice není. V Akčním plánu je ale uveden popis činností, které charakterizují aktivní stáří a které definují aktivního seniora, což naopak není v Národním programu.

Národní program uvádí mezinárodní i národní dokumenty, které souvisejí s tematikou aktivního stárnutí a ze kterých tento dokument vychází. Strategický rámec tento výčet neobsahuje, ale Akční plán ho obsahuje.

V Národním programu je napsáno, že v předchozím dokumentu, na který tento navazuje, nebyly splněny některé cíle. Zavazuje se, že to bude napraveno v následujícím období. Ve

Strategickém rámci je nejen přiznáno, že některé cíle v předchozím období nebyly splněny, ale dokonce je konkrétně vyjmenovává.

Oba dokumenty obsahují mnoho statistických údajů, které pomáhají určit další směřování práce, snah, opatření a které ukazují oblasti, na které je třeba se zaměřit.

Národní program obsahuje východiskovou analýzu, která je základem pro určení cílů práce seniorské politiky. Strategický rámec obsahuje socioekonomickou a demografickou analýzu a Akční plán obsahuje SWAT analýzu politiky stárnutí.

Cíle jsou rozpracované v Národním programu a v Akčním plánu. Národní program obsahuje domény (oblasti), strategické cíle, cíle, opatření, gestory, spolupracující subjekty, termíny plnění, způsob financování a měřitelné ukazatele. Akční plán obsahuje hlavní cíle, strategické cíle, specifické cíle, indikátory pro specifické cíle, výchozí a cílové hodnoty indikátoru, popis opatření, délku realizace, odpovědnou organizaci nebo spolupracující organizace a zdroje.

Národní program zdůrazňuje fakt, že je novým dokumentem, a ne pouze aktualizací toho starého, čímž naznačuje propracovanost a aktuálnost obsahu. V textu také zmiňuje a pracuje s indexem aktivního stárnutí na rozdíl od českých národních dokumentů. Co obsahuje navíc, jsou také rizika, která ohrožují implementaci opatření.

Strategický rámec navíc uvádí tzv. desatero přípravy na stárnutí společnosti, které obsahuje deset obecných cílů, k nimž jsou přiřazena opatření, gesce a financování. Jedná se o obecnější nastínění práce, která je více specifikovaná v Akčním plánu.

Akční plán je v některých částech podobný Strategickému rámci, ale obsahuje i něco navíc. Věnuje jednu kapitolu nastiňující obecný způsob financování naplňování opatření. Nalezneme tam i predikci vývoje makroekonomických a sociálních aspektů z pohledu politiky stárnutí. Nedílnou součástí je i podrobný popis hlavních a strategických cílů.

Když se zaměříme na jednotlivé cíle a opatření dokumentů, ve většině témat si jsou poměrně podobné. Rozdíl vidím v několika tématech, které jsou v jedné zemi více zdůrazněné než v té druhé. SR vypadá, že klade větší důraz na rodinu a rodinné prostředí a na seniorské organizace a jejich podíl na tvorbě veřejných politik týkajících se seniorské populace. ČR zase klade větší důraz na institucionální zajištění, práci a podporu a na neformální péči o seniory.

Na první pohled se zdá, že politika stárnutí v ČR je propracovanější, protože základní národní dokumenty jsou dva, zatímco SR má pouze jeden. Méně však někdy může znamenat

více. V některých ohledech jsou české dokumenty propracovanější, ale mnoho obsahu může nastolit zmatenost v informacích, úkolech v návaznosti a propojenosti Strategického rámce a Akčního plánu. Národní program jakožto jediný dokument je přehledný a jasný. V jádru jsou si ale všechny dokumenty podobné a liší se v některých ohledech, což souvisí se stavem problematiky stárnutí, s kulturou, společenskými hodnotami a možnostmi jednotlivých zemí.

Druhou oblastí komparace jsou rady pro problematiku stárnutí. Ve SR se tematikou stáří a stárnutí populace zabývají dvě rady: Rada vlády SR pro práva seniorů a přizpůsobování veřejných politik procesu stárnutí populace transformovaná v roce 2014 z Výboru pro seniory a Rada vlády SR pro rodinu a demografický vývoj schválená v roce 2022. V ČR se touto tematikou zabývá převážně Rada vlády pro seniory a stárnutí populace zřízená v roce 2006.

Rada vlády SR pro práva seniorů a přizpůsobování veřejných politik procesu stárnutí populace a Rada vlády pro seniory a stárnutí populace se zabývají seniorskou tematikou a stárnutím populace a jejich činnost je velice podobná. Jediný rozdíl je v detailnosti popisu činnosti rady, ve které je poctivější ta slovenská. Rada vlády SR pro rodinu a demografický vývoj se zabývá hlavně rodinou její podporou s tím, že to považuje za nejdůležitější nástroj boje proti stárnutí populace. Dobré rodinné prostředí považuje za důležitou součást aktivního stárnutí.

Třetí oblastí komparace jsou asociace U3V. Slovenská asociace byla založena v roce 1994 a česká v roce 1993. Jsou členy mezinárodní asociace AIUTA – slovenská od roku 2000 a česká od roku 1993. První U3V byla založena ve SR v roce 1990 a v ČR v roce 1986. Slovenská asociace uvádí podmínky pro přijetí: minimální věkovou hranici pro přijetí 45 let a dokončené středoškolské vzdělání. Česká asociace tyto informace na svých stránkách neuvádí. Když porovnáme webové stránky obou asociací, ty slovenské obsahují více informací a dokumentů než ty české.

Čtvrtou oblastí komparace jsou seniorské organizace. Ve SR působí Jednota důchodců na Slovensku (JDS), která vznikla v roce 1989, a v ČR působí organizace Senioři ČR (SČR), která vznikla v roce 1990 jako Svaz důchodců ČR. Činnost obou organizací je velmi podobná. Hájí zájmy seniorů na národní úrovni, provádí mezinárodní aktivity, poskytuje svým členům volnočasové aktivity a poradenství, zajišťuje péči, podporu a vzdělávání a iniciuje a připomínkuje legislativní opatření týkající se seniorů. Podmínky členství jsou též velmi podobné. Členem se může stát důchodce, starší osoba a jakýkoliv sympatizant, který vyplní přihlášku a zaplatí členský poplatek.

Pátou oblastí komparace jsou projekty. Projektů v každé zemi je mnoho a na stránkách ministerstev byly zmíněny pouze některé. Velmi důležitými projekty jsou však SeniorPas a Karta seniora, které zajišťují seniorům poskytování slev u zúčastněných partnerů poskytujících produkty nebo služby. Projekt SeniorPas je pouze pro osoby starší 55 let věku s trvalým pobytem na území ČR. Registrace je bezplatná. Zmínky o projektu jsou v časopisech vydávaných v zúčastněných krajích, na webu, v aplikaci, na facebookové stránce a na kontaktních místech. Projekt Karta seniora funguje v ČR i SR a tím podporuje přeshraniční spolupráci mezi zeměmi. Držiteli karty mohou být senioři z obou zemí a karty fungují i jako členské karty do organizací JDS a SČR. Čeští senioři mají kartu fialovou a slovenští senioři kartu oranžovou. Bohužel nikde není uvedeno a popsáno detailní postavení projektu SeniorPas vůči Kartě seniora.

Šestou oblastí komparace je přehlednost stránek ministerstev. Stránky MPSVR SR nabízí čtyři hlavní ikony: Práce a zaměstnanost, Rodina a sociální pomoc, Sociální pojištění a důchodový systém a Ministerstvo. Po najetí myši na jednotlivé ikony se rozbálí tabulka s některými tématy, které daná ikona zahrnuje. Po rozkliknutí ikony se objeví všechna témata. Ač se to na první pohled nezdá, cesta k tématu stáří a stárnutí populace vede skrze ne rozbalení, ale rozkliknutí ikony „Ministerstvo“, a následné rozkliknutí ikony „Rada vlády SR pro práva seniorů a přizpůsobování veřejných politik procesu stárnutí“ a případně pak ikony „Rada vlády SR pro rodinu a demografický rozvoj“. Stránky MPSV ČR nabízí pět základních ikon: Průvodce, Ministerstvo, Působnost MPSV, Formuláře a Kontakty. Po najetí myši na jednotlivé ikony se rozbálí tabulka se všemi tématy, které daná ikona zahrnuje. Cesta k tématu stáří a stárnutí populace vede skrze ikonu Působnost MPSV, pod níž se rozbálí nabídka témat včetně ikony „Senioři a politika stárnutí“ po jejímž rozkliknutí jsou k dispozici veškeré potřebné údaje a dokumenty.

Jak ČR, tak SR si uvědomují důležitost současných demografických změn a vynakládají snahu i finance na přizpůsobení se těmto změnám a vytvořit prostředí a podmínky příhodné pro kvalitní život starších občanů a rozvíjet a využít jejich potenciál a přínos společnosti. Každá země jedná v rámci své kultury a společenských hodnot a v souladu s mezinárodními dokumenty.

Závěr

Demografické změny ve smyslu stárnutí populace a klesající porodnosti jsou vážným impulzem pro společnosti, aby přizpůsobily své veřejné politiky a aby změnily svůj pohled na stáří a stárnutí. Mezinárodní organizace jako je EU, OSN a WHO svým členským zemím poskytují informace a doporučení, které je dobré využít a implementovat do svých politik, aby se společnosti mohly dál rozvíjet. V národních dokumentech Slovenské i České republiky jsou tato doporučení znatelná a obě země si je přizpůsobily dle svých kultur, společenských hodnot, aktuálních možností a situací.

Cíl této práce, kterým je shrnutí aktuálního stavu politik stárnutí a možností aktivního stárnutí ve Slovenské a České republice, jejich porovnání a zviditelnění problematiky aktivního stárnutí a stárnutí populace, byl naplněn. Je možné konstatovat, že politiky stárnutí v těchto zemích jsou v základu podobné a každá navíc vyzdvihuje jiná témata související se snahou o vytvoření příznivého prostředí pro kvalitní stárnutí a stáří.

V průběhu práce byly zmíněny různé prostředky nabízející možnosti aktivního stárnutí. Patří mezi ně proseniorské organizace nabízející široký repertoár aktivit pro seniory rozvíjející jejich potenciál a zájmy, umožňující ovlivnění veřejných politiky a legislativy týkající se jejich samotných a hájící jejich zájmy. Neméně důležitou roli hraje také rodinné a komunitní prostředí, které je starším osobám nejbližší.

S možnostmi pro aktivní stárnutí úzce souvisí jejich dostupnost a prezentace v cílové skupině. Velká část příležitostí k aktivnímu stárnutí je propagována online na webech, v aplikacích nebo na sociálních sítích, což je stále prostor trochu vzdálený starším osobám a pro některé přímo nedostupný. Je potřeba klást důraz na formy informování prostředky, které jsou této cílové skupině nejbližší.

Tato diplomová práce navázala na téma mé bakalářské práce, která se zabývala aktivním stářím Hradci Králové. Téma jsem chtěla pozdvihnout více na národní a mezinárodní úroveň. V této oblasti je ještě mnoho možností k rozšíření výzkumu, ať už by se jednalo o prozkoumání politik stárnutí v dalších zemích EU nebo v zemích mimo ni, o prozkoumání aktivního stáří na úrovni jedinců z pohledu různých oblastí ovlivňujících kvalitu individuálního života jako je oprava, sociální stav, duševní pohoda apod.

Stárnutí populace, zdravé a aktivní stárnutí, kvalita života a proces stárnutí jsou fenomény, které ovlivňují každého z nás na celém světě. S prodlužující se délkou dožití

nabývají na důležitosti. Naše vlády a společnosti mají za úkol nastavit prostředí kolem nás a příležitosti tak, abychom mohli dožívat ve zdraví, být co nejdéle aktivní a prožít kvalitní život a kvalitní stáří. Je na každém z nás, pokud a jak těchto příležitostí využijeme a jak se postavíme ke kvalitě vlastního života a života těch, které máme okolo sebe a které máme rádi.

POUŽITÉ ZDROJE

Primární zdroje

Tištěné

1. ŠIMŮNKOVÁ, Tereza. *Aktivní stáří v Hradci Králové*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2022.

Elektronické

2. *Akční plán k naplnění Strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti na období 2023-2025*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/akcni-plan-k-naplneni-strategickeho-ramce-pripravy-na-starnuti-spolecnosti-na-obdobi-2023-2025>.
3. *Aktuálne realizované celoslovenské aktivity*. Online. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. [cit. 2024-04-23]. Dostupné z: https://www.minv.sk/?celoslovenske_projekty_prevencie.
4. *Analýzy a studie, metodika – výstupy projektu*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/cs/web/cz/analyzy-a-studie-metodika-vystupy-projektu>.
5. *Asociace univerzit třetího věku ČR*. Online. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.au3v.cz/index.php>.
6. *Asociácia univerzít tretieho veku na Slovensku*. Online. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://asutv.sk/>.
7. *Bezpečná jeseň života*. Online. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. [cit. 2024-04-23]. Dostupné z: https://www.minv.sk/?O_Projekte_BJZ.
8. *Cena Rady vlády pro seniory a stárnutí populace*. Online. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/cena-rady-vlady-pro-seniory-a-starnuti-populace>.
9. *Děti malují seniorům*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/deti-maluji-seniorum>.
10. *Dotační program na podporu veřejně účelných aktivit seniorských a proseniorských organizací s celostátní působností*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. 15.11.2023. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/cs/web/cz/dotacni-program-na-podporu-seniorskych-organizaci>.

11. *ESF projekt Politika stárnutí na krajích*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/esf-projekt-politika-starnuti-na-krajich>.
12. *Global report on ageism*. Online. In: World Health Organization. 2021. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240016866>.
13. *Guidelines for Mainstreaming Ageing*. Online. UNECE. [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: <https://unece.org/population/publications/guidelines-mainstreaming-ageing>.
14. *Historie AU3V*. Online. Asociace univerzit třetího věku ČR. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.au3v.cz/historie-au3v>.
15. *Charter of Fundamental Rights of the European Union*. Online. In: EUR-Lex. [cit. 2024-06-09]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>.
16. *I.C.E. karta*. Online. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/4613499/Seniorsk%C3%A1+ob%C3%A1lka+-+let%C3%A1k.pdf/6f7ab5a4-2482-6de7-1489-eaff756a4a63>.
17. *Informace o projektu*. Online. Karta Seniora. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: <http://www.kartaseniora.eu/informace-o-projektu/>.
18. *Karta seniora*. Online. [cit. 2023-12-17]. Dostupné z: <http://www.kartaseniora.sk/>.
19. *Karta Seniora*. Online. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: <http://www.kartaseniora.eu/>.
20. *Konference při příležitosti mezinárodního dne seniorů*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/cs/web/cz/konference-pri-prilezitosti-mezinarodniho-dne-senioru>.
21. *Manuál přípravy na stáří*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/cs/web/cz/manual-pripravy-na-stari>.
22. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Akční plán k naplnění Strategického rámce přípravy na stárnutí společnosti na období 2023–2025*. Online. [cit. 2024-05-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/III.+Ak%C4%8Dn%C3%AD+pl%C3%A1n+k+napln%C4%9Bn%C3%AD+Strategick%C3%A9ho+r%C3%A1mce+p%C5%99%C3%ADpravy+na+st%C3%A1rnut%C3%AD+spole%C4%8Dnosti+na+obdob%C3%AD+2023-2025.pdf/600fc1c4-2fd9-4540-7a62-b076af25aa8c>.
23. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2021–2025*. Online. [cit. 2024-05-10]. Dostupné

- z: file:///G:/%C5%A0kola/Mgr%20-%20Resocializa%C4%8Dn%C3%AD%20pedagogika/Diplomov%C3%A1%20pr%C3%A1ce/%C4%8CR/N%C3%A1rodn%C3%AD%20dokumenty%20-%20MPSV/Strategicky_ramec_pripravy_na_starnuti_spolecnosti_2021-2025.pdf.
24. *Národný program aktívneho starnutia na roky 2021-2030*. Online. Slovenská republika, 2021. [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-prava-seniorov-prisposobovanie-verejnych-politik-procesu-starnutia-populacie/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2014-2020/narodny-program-aktivneho-starnutia-roky-2021-2030.pdf>.
25. *Národný strategický rámec na podporu rodiny a demografického vývoja do roku 2030*. Online. Bratislava, 2022. [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-rodinu-demograficky-vyvoj/narodny_strategicky_ramec_rodiny_demografickeho_vyvoja.pdf.
26. *Návrh na zriadenie Rady vlády Slovenskej republiky pre rodinu a demografický vývoj*. Online. [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-rodinu-demograficky-vyvoj/statut-rady-rodinu-schvaleny-final.pdf>.
27. *O nás*. Online. Seniori České republiky, z.s. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: <https://senioricr.cz/clenstvi/>.
28. *Odpovědi na nejčastější otázky*. Online. SeniorPas. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: <https://www.seniorpasy.cz/odpovedi-na-nejcastejsi-otazky/>.
29. *Policies and priority interventions for healthy ageing*. Online. In: World Health Organization: Institutional Repository for Information Sharing. 2012. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://iris.who.int/handle/10665/349968>.
30. *Příklad dobré praxe – Česká republika 2013: Ochrana seniorů proti zneužívání*. Online. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: https://data.mpsv.cz/documents/20142/372809/SENIOR_AKADEMIE_Mestska_police_Brno.pdf/9c0a8540-81b5-b690-756c-b1596245c584.
31. *Příklad dobré praxe – Česká republika: Dálková monitorace chronických chorob pacientů FN Olomouc*. Online. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: https://data.mpsv.cz/documents/20142/372809/Olomouc_telemedicina.pdf/28c7c931-1d43-9b5e-fdbc-48a17afd3952.

32. *Příklad dobré praxe – Česká republika: Mezigenerační soužití*. Online. [cit. 2024-06-10].
Dostupné z: https://data.mpsv.cz/documents/20142/372809/Hestia_p1.pdf/65a08719-1f03-2cc3-b890-1b377f675a6e.
33. *Příklad dobré praxe – Česká republika: Není důležité, že stárneme, ale jak stárneme...*
Online. [cit. 2024-06-10]. Dostupné
z: <https://data.mpsv.cz/documents/20142/372809/moudro.pdf/66df98b5-f37f-4515-3a69-6243b93164c8>.
34. *Příklad dobré praxe - Česká republika: Zábavná aktivita*. Online. [cit. 2024-06-10].
Dostupné
z: https://data.mpsv.cz/documents/20142/372809/Miss_stare_koleno.pdf/e88e35bb-5aae-48a4-dfdb-b4fe9c74125d.
35. *Publications Office of the European Union: GREEN PAPER ON AGEING Fostering solidarity and responsibility between generations*. Online. In: European Union. [cit. 2024-06-08]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d918b520-63a9-11eb-aeb5-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>.
36. *Rada vlády pro seniory a stárnutí populace*. Online. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/rada-vlady-pro-seniory-a-starnuti-populace>.
37. *Rada vlády Slovenskej republiky pre práva seniorov a prispôsobovanie verejných politik procesy starnutia populácie*. Online. In: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. [cit. 2024-03-25]. Dostupné
z: <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/rada-vlady-sr-prava-seniorov/>.
38. *Rada vlády Slovenskej republiky pre rodinu a demografický vývoj*. Online. In: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-rodinu-demograficky-vyvoj/>.
39. *Restabus - Metodika - Široká definice seniorského abusu*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-10]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/restabus-metodika-siroka-definice-seniorskeho-abusu>.
40. *Sborník dobré praxe*. Online. 2021. [cit. 2024-05-08]. Dostupné
z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/4613499/Sbornik_Dobre_praxe_Seniori_v_krajich_2021.pdf/fc6edb06-cd9c-b524-00c2-98cebe0c4792.
41. *Seniori, zbystrite pozornost!*. Online. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. [cit. 2024-04-23]. Dostupné z: https://www.minv.sk/?seniori_zbystrite_pozornost.

42. *Společnost přátelská 55+*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/spolecnost-pratelaska-55->.
43. *Správa o súčasnom stave seniorského vzdelávania na Univerzitách tretieho veku, a jeho ďalší rozvoj*. Online. 2021. [cit. 2024-05-02]. Dostupné z: https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/rada-vlady-slovenskej-republiky-prava-seniorov-prisposobovanie-verejnych-politik-procesu-starnutia-populacie/asociacia-univerzit-tretieho-veku-slovensku/2021_asutv.pdf.
44. *Stanovy Jednoty dôchodcov na Slovensku*. Online. 2022. [cit. 2023-12-23]. Dostupné z: https://www.jednotadochodcov.sk/modules/file_storage/download.php?file=617618b6%7C8&inline=1.
45. *Stanovy Seniorů České republiky, z.s.* Online. 2022. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: https://senioricr.cz/wp-content/uploads/2023/09/stanovy_2022.pdf.
46. *Statut Rady*. Online. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/statut-rady>.
47. *Štatút Rady vlády Slovenskej republiky pre práva seniorov a prispôsobovanie verejných politik procesy starnutia populácie*. Online. In: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/files/legislativa/dokumenty-zoznamy-pod/statut.pdf>.
48. *Tančete s námi! Výzva Jerusalema Challenge pro děti i seniory*. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/tancete-s-nami-vyzva-jerusalem-challenge-pro-deti-i-seniory>.
49. UNECE. *GUIDELINES FOR MAINSTREAMING AGEING*. Online. Geneva, 2021. [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: https://unece.org/sites/default/files/2021-03/ECE-WG.1-37_Guidelines_for-Mainstreaming_Ageing_1.pdf.
50. United Nations. *2018 Active Ageing Index: Analytical Report*. Online. Geneva, 2019. [cit. 2024-06-04]. Dostupné z: https://unece.org/DAM/pau/age/Active_Ageing_Index/ECE-WG-33.pdf.
51. United Nations. *Political Declaration and Madrid International Plan on Action on Ageing*. Online. New York, 2002. [cit. 2024-06-04]. Dostupné z: <https://www.un.org/esa/socdev/documents/ageing/MIPAA/political-declaration-en.pdf>.
52. United Nations. *United Nations Principles for Older Persons*. Online. 1991. [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/olderpersons.pdf>.

53. *Výbor pre seniorov*. Online. In: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/spolocny-sekretariat-vyborov/vybor-pre-seniorov/>.
54. *Východiskový materiál za oblasť práv starších osôb k Celoštátnej stratégii ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike*. Online. Bratislava, 2014. [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: https://www.radavladylp.gov.sk/data/files/4833_priloha-c-2-prava-starsich-osob.pdf?csrt=17178292151660776245.
55. *Výstupy projektu - časopisy*. Online. Ministerstvo práce a sociálných vecí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/vystupy-projektu-casopisy>.
56. *Výstupy projektu - kulaté stoly*. Online. Ministerstvo práce a sociálných vecí. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/vystupy-projektu-kulate-stoly>.
57. WHO. *UN Decade of Healthy Ageing: Plan of Action 2021–2030*. Online. [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/decade-of-healthy-ageing/decade-proposal-final-apr2020-en.pdf?sfvrsn=b4b75ebc_28.
58. World Health Organization. *Active Ageing: A Policy Framework*. Online. Madrid, 2002. [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
59. *Zkrotíme energie v domácnosti*. Online. 2022. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/documents/20142/372809/Zkrotime+energie+v+dom%C3%A1cnosti.pdf/1d2a7745-55d1-8a9a-eb75-fc405842b794>.

Sekundární zdroje

Tištěné

60. HAŠKOVCOVÁ, Helena. Fenomén stáří. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.
61. MACHÁČOVÁ, Kateřina a Iva HOLMEROVÁ. Aktivní gerontologie, aneb, Jak stárnout dobře. Praha: Mladá fronta, 2019. Medical services. ISBN 978-80-7571-037 6.
62. RAŠTICOVÁ, Martina a Monika BÉDIOVÁ. Práce, nebo důchod?: senioři, trh práce a aktivní stárnutí. Brno, 2018. ISBN 978-80-7485-177-3.
63. TOMEŠ, Igor a Kateřina ŠÁMALOVÁ. Sociální souvislosti aktivního stáří. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3612-2.